

Tefilla

Show# 237 | September 14th 2019

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא סעיף א

נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים.

משנה ברורה סימן שמב ס"ק א

דע דכל סעיף זה לא מיירי כשקבל עליו שבת אבל אם קבל עליו שבת [כגון ע"י מזמור שיר ליום השבת או לכה דודי בזמנינו].

משנה ברורה סימן רפז ס"ק ג

כתב בפמ"ג אם בא האבל לבהכ"נ אחר אמירת מזמור שיר ליום השבת שוב לא יקרא השמש צאו נגד האבל דאין להזכיר אבילות בפרהסיא ומ"מ לילך בעצמו לו לומר שבת היא מלנחם וכו' רשאי:

שולחן שלמה סימן רסא סעיף ד

ובמ"ב ס"ק ל"א הביא מספר דרך חכמה דבמקומות שנוהגין לומר לכה דודי ומסיימין בואי כלה הוי קבלת שבת ממש, עי"ש. וסבר מרן זללה"ה דמה שהזכירו בואי בשלום הוא בדוקא דשם הוי הקבלה ולא בתחילת לכה דודי, ואע"פ שאומרים שם "פני שבת נקבלה" הוא לשון עתיד כלומר לכה דודי ונקבל פני שבת. - ועיין בערוך השולחן סי' ע"ר ס"ב שכתב דמיד באמירת לכה דודי הוי קבלת שבת. -

ספר נצח ישראל פרק יט

ואמר "כי שמחתי ה' בפעלך וגו' איש בער לא ידע" (שם שם ה, ז). כלומר, כי מתחלה הייתי מצטער כאשר ראיתי כי יש צדיקים בעולם הזה ברע, ורשעים שהם בטובה ובשלוה. וכאשר ראיתי פעלך - שמחתי, כי אז ידעתי שאין כאן חסרון בעולם שבראת. אבל "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת" (שם שם ז), ולכך חושב כי יש כאן חסרון. שאף אם הרשעים מצליחים בעולם הזה, הצלחתם הוא כמו העשב שהוא ממהר לפרוח, וכיון שהוא ממהר לפרוח, כן ממהר להיות נאבד. כי נראה ששלימותו הוא קטן, ואין לו שלימות גדול. ודבר שהוא קטן, ואין לו שלימות גדול, הוא ממהר לצאת לפעל, כפי שהוא קטן מאוד, וכמו שנתבאר. אבל דבר ששלימותו שלו גדול ביותר, אינו ממהר לצאת לפעל, כפי מה שהוא גדול. אבל כשיצא לפעל יש לו קיום גמור. וכמו שתראה

בתמר ובארז, שהתמר אינו ממהר לצאת לפעל, ובזמן רב הוא יוצא לפעל, ומשיצא לפעל, והוא בשלימות שלו, יש לו קיום. ולכך הרשעים שהם מצליחים בעולם הזה, מפני ששלימותם הוא קטן, לכך ממהר לצאת שלימותם לפעל בעולם הזה, לפי קטנות שלימות שלהם. לכך ממהר, כי העולם הזה גם כן לפי קטנות שלימותו יצא לפעל קודם. וזה שאמר (שם שם ח) "בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און", כי העשב ממהר לצאת אל הפועל, וכמו שהעשב ממהר לצאת אל הפועל, כך ממהר להיות נאבד. וכן הרשעים, מה שהם בעולם הזה בטוב ובשלימות, אין זה רק כמו עשב, שהוא ממהר לפרוח, ולכך הוא ממהר להיות נאבד גם כן. אבל הצדיק, לפי גודל שלימותו אינו ממהר לצאת לפעל כל כך, ולכך אינו מקבל שלימותו, רק לעולם הבא שכרו, ואינו ממהר להיות נאבד גם כן. והכל כמו שהתבאר הדבר; מי שיש לו שלימות קטן, לכן מיד בעולם הזה ממהר לצאת לפעל. אבל הצדיק, ששלימותו גדול, מאחר לצאת שלימותו לפעל - לעולם הבא.

Riddles of the Week

משנה מסכת ביכורים פרק ג משנה ג

הקרובים מביאים התאנים והענבים והרחוקים מביאים גרוגרות וצמוקים והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו החליל מכה לפניהם עד שמגיעים קרוב לירושלם הגיעו קרוב לירושלם שלחו לפניהם ועטרו את בכוריהם הפחות הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים וכל בעלי אומניות שבירושלם עומדים לפניהם ושואלין בשלומם אחינו אנשי המקום פלוני באתם לשלום:

ר' עובדיה מברטנורא שם

וכל בעלי אומניות שבירושלם עומדים מפניהם - אף על גב דאין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם כדי שלא יתבטלו ממלאכתם, מ"מ היו חייבים לעמוד מפני מביאי בכורים דחביבה מצוה בשעתה. ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ריג

והמצוה הרי"ג היא שצונו לבעול בקדושין ולתת דבר ביד האשה או בשטר או בביאה. וזו היא מצות קדושין. והרמז עליו אמרו (תצא כד) כי יקח איש אשה ובעלה וגו'.

רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב

ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Answers to the questions 5 *click here*

Answers to the questions 6 *click here*

Answers to the questions 7 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on Previous Shows

Show 236 - Differences in Hashkafah between the Litvish and Lubavitch worlds

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Hi,

I enjoy your show, thank you.

I think the Nusach of the Bracha is the key to the answer: Le-Hakhniso le-Verito Shel Avraham Avinu, we are welcoming the baby- and standing is a Kiyum of welcoming someone (or "bringing into the fold"). This is different than other instances of standing in Halachah- like out of Kavod for an older person.

Moreover, it is the bris of Avraham Avinu- renowned for Hachnasas Orchim which was part and parcel of his spread of monotheism- and there too that requires standing up and greeting the stranger and welcoming them to your tent.

Gmar chasima Tova,

Daniel Poliak

Comments on the Show

לכבוד רב דוד שיחי'

I liked your chap about checking how many times Ahavas Yisroel is mentioned in certain Seforim.

You seem to be happy that you have finally gotten to the bottom of the difference in Hashkafa between Chabad and other Kehilos Kedoshos.

Although largely I believe you are correct, there is a very important point that must be clarified. Namely, it is not that Chabad emphasizes AY over Torah and others emphasize the reverse. The Rebbe spoke about the importance of learning much more than about Hafotzo!

Since you like data, I looked up a Sefer put together by a leading Chabad scholar, Rabbi Zeligson, which is a תוכן עניינים for anything the Rebbe spoke about over the

years. There are 2 pages of מ"נ for AY and over 30 pages (!!!) For when the Rebbe spoke about Torah and Limud Torah!

For the Rebbe, and in Chabad going back to the בעל התניא, Torah learning was just as important as for the Litvishe Oilom.

The difference is only regarding Ahavas Yisroel itself, that in Chabad (based on Mekoros in Chazal) we understand the importance and depth of AY more than others.

To keep it simple, if there was a child of a Litvishe Rosh yeshiva or a Talmid of his that went OTD ו"ח, and that RY suddenly spent much more time thinking, planning and acting to get that child back, to the extent that even while he was learning he couldn't focus as well, until he succeeded to bring that child back.

Would anyone say about that RY that he valued AY more and Torah learning less?!

Would anyone dare question if he was allowed to give up a shiur to work on getting his child back?! Would there be someone foolish enough to suggest to him that his learning another blatt Gemora came before saving his child?!

Of course he still needs to learn and can't spend all day only helping, but it wouldn't be the same as before that child left.

We view and value Torah the same, it's only that the Rebbe truly felt that every Yid was **his** child and his Chassidim and Shluchim are inspired accordingly.

There is much more to say and I was inspired to start writing an article about this topic with מקורות.

Regardless of what the precise Hashkafik differences may be, the main thing is that we are increasing in both Torah and Ahavas Yosroel.

Kol Tuv,

Mendel Sasonkin

Don't step into that shul ever again!!

"Several years ago" he began "I was diagnosed with a serious case of cancer, and the doctors had no hope for me. They told me that it was just a matter of time. Shattered, I went to Rav Avigdor Miller זצ"ל to ask him for a bracha. Where do you daven? He asked me. When I told him where I davened, he asked, do they talk during davening there? I admitted that they did.

Don't step into that shul ever again!! Rav Avigdor instructed. Even if you daven perfectly, your Tefillos are trapped by those people who talk during davening, and they cannot ascend to heaven! Look for another shul where they don't talk! I followed his advice, and several weeks later I went back to the Doctor, they thought I was a different person. **The cancer was disappearing.**

(Told by Hagoan Av Bes Din Lemberg Shelita
who heard it first hand.)

הוציא לאור על ידי
התאחדות חסידי חב"ד
בני ברק, תשס"ו

פחד נורא!

שלחן ערוך סימן א סעיף ד

טוב מעט תחנונים בכוונה, מהרבות בלא כוונה.

ערוך השולחן אורח חיים סימן נא סעיף ט

אין לומר הזמירות במרוצה כי אם מלה במלה ואם העולם חוטפים והוא רוצה להתפלל בציבור מוטב שידלג משיאמר עמהם במרוצה ועל זה אמרו טוב מעט בכונה מהרבה שלא בכונה וכמ"ש בסי' א'.

אור לציון תפלה פרק ז שאלה כ

ועוד נראה שהוא הדין למי שהגיע מאוחר לבית הכנסת, ואם יתפלל כדרכו לא יספיק לעמוד בשמונה עשרה עם הציבור אא"כ יתפלל במרוצה ויפסיד כוונתו, שיכול **לדלג** את הקטעים המותרים לדלג למי שאיחר, וכמו שנחבאר לעיל בבאורים לתשובה ב', ויתפלל בנחת כדרכו **בכוונה**, אך לא ינהג כן אא"כ נודמן הדבר באקראי, ולא ירגיל בזה. ואף שאמרו **טוב מעט** בכוונה מהרבה בלא כוונה, וכמוכא בשו"ע בסימן א' סעיף ד', לא אמרו אלא כדברים של רשות. ולא כדברים שבחובה. ולכן לא ידלג דרך קבע.

טוב מעט בכוונה

ה'חזון איש' לא התפלל בתפילות ובפיוטים אלא מה שמוכרחים. והטעם שלא האריך בשאר תפילות, בהיות שה'חזון איש' התפלל לאט, במתינות, בכוונה עצומה כמונה מעות, והיה קשה לו להתפלל הרבה, לכן התפלל ואמר מה שמוכרח. והיה תמיד משנן האימרה **טוב מעט בכוונה** מהרבה ללא כוונה'.

(עלון 396)

מטה אפרים סימן תריט סעיף ד

אומרים השליח צבור והקהל הפיוטים כסדר הכתוב במחזורים ואומרים בקדשה ממקומו הוא יפן ברחמים אף בשחרית של יום הכפורים. וכשמגיע לסוף יעלה ויבוא כי אל מלך חנון ורחום אתה, מתחילין סלח לנו כו', ואומרים סליחות. ובמקומות שמאריכים בפסוקי דזמרה ובשמונה עשרה ועברו מן היום כמה שעות, יש לחוש שלא יוכל להתפלל מוסף בזמנו כמו שיתבאר סימן שאחר זה, יש לדלג בסליחות ואומרים רק הראשונה וסליחה של שלש עשרה מדות לבד, וסליחה יום הכפורים הוא זה, ועקדה שופט הארץ, וסליחה ואל תבוא. ואם לא יספיק בדלוג הסליחות לבד, ידלגו גם הפיוטים האדיר בשמי עליות ע"ג ומתחיל תשגב לבדך כו'. ויש שמאריכים בפסוקי דזמרה ובתפלת לחש ביותר ואין אומרים מן הפיוטים רק התפלות הידועים אתה הוא, ושאר תפלות הידועים. ובמקום שאין מאריכין כל כך, אין להם לדלג רק האריכות שמאריכין בפיוט קדוש אדיר כו'. ופיוט מורה חטאים כו'. ועל ידי שהקהל ממתנין לשליח צבור ושליח צבור לקהל והשליח צבור מנגן כל חרוז, יש שהות הרבה טוב, שיאמרו זה השליח צבור והצבור יחד ולא יהיה השעה דוחקתם שיצטרכו לדלג. וגם יוכלו לומר

במתן. **ויש שמחמת האריכות במקום שנוהגין לנגן, אומרים שאר הפיוטים והודוים בחטיפה יתרה, ולא נכון הוא. ויותר ראוי לדלג מלחטף, כי טוב מעט בכונה מהרבה שלא בכונה.**

מטה אפרים סימן תרכב סעיף א

ונסח התפלה בלחש כמו ערבית ושחרית עם הודוים לבסוף, ואם חל בשבת מזכיר בה של שבת כמו בערבית ושחרית. ומתחיל השליח צבור בקול רם התפלה והפיוטים וכשמגיע לכי אל מלך חנון ורחום אתה, אם עוד היום גדול שיהיה שהות ביום להתחיל תפלת נעילה ביום, אומרים סליחות. ואחר גמר התפלה אומרים אבינו מלכנו אם חל בחל, ואם חל בשבת אין אומרים אבינו מלכנו. וגם אין נוהגים במדינות אלו לומר צדקתך צדק אף אם חל בשבת. ואין אומרים במרוצה, כי טוב מעט בכונה, ואם אין שהות, יש לדלג הסליחות לגמרי. ואם היום רד יש לדלג גם הפיוטים ואין אומרים עלינו וקדיש יתום:

דברי חמודות מסכת ברכות פרק ט אות פד

לא חשתי להאריך בדברים הללו לפי שכבר סדורים הכל בסדר תפלות ומעמדות שביד כל אדם אבל בשתיים אני קורא תגר הא' שמפני שמברכים בענינים הרבה הרי הוא כעול על רובא דרובא וממעטין הכוונה ואין זה נכון כי טוב מעט בכוונה כו' כדלעיל ולקמן סימן כ"ה והשנית על מי שיש לו לב להבין וללמוד שנראה לי כי טוב לו תורת ה' ללמוד ויהיה די לו בתפלות המחוייבות מאנשי כנסת הגדולה ומה שנקבע פסוקי דזמרה ופ' איזהו דומיו שהן כחובה על הכל ובמקום שאר התחנונים והקרבתות ילמוד ובפ' מפנין מוכח בהדיא דת"ת כנגד כולם ואפילו לענין תפלה:

משך חכמה פרשת ויחי פרק מח פסוק כב

בחרבי ובקשתי. תרגם אונקלוס 'בצלותי ובבעותי'. 'צלותי' - הוא סדר תפילה הקבוע כמו שאמר: השבח והתפילה וההודעה מעכבין (תוספתא מנחות ו, ו). ו'בעותי' - הוא בקשה, אשר אמרו, אם רצה אדם לחדש בתפילתו, מעין כל ברכה שואל אדם צרכיו, יעויין פרק קמא דעבודה זרה בזה. והנה הנפקא מינה, כי סדר תפילה - שזו עבודה קבועה - אין הכוונה מעכב, ואם כיוון לבבו באבות סגי, ובכוונה מועטת סגי. לא כן בחידוש, שמבקש האדם צרכיו מחדש, בעי כוונה יתירה. [ואמרו פרק תפילת השחר (ברכות כט, ב): אמר רב זירא, ובעינא לחדושי מלתא ומיספתא דלמא מטרידנאי, כי החידוש צריך להיות בכוונה יתירה]. ואולי נכלל זה בהא דאמרו פרק קמא דתענית (ח, א): אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו, שנאמר (איכה ג, מא): "נשא לבבנו אל כפיים". איני, והא אוקים שמואל אמורא עליה ודרש (תהלים עח, לו): "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, ולא נאמנו בבריתנו", ואף על פי כן (שם שם): "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית" וגו'! לא קשיא, כאן ביחיד כאן בצבור. פירוש, שסדר התפילה שהוא בצבור אף שהוא בלא כוונה, מתקבלת. לא כן הבקשה החדשה, היא צריכה להיות בכוונה מופלגת. ואמרו בירושלמי ברכות (פרק ד הלכה ד) שאחיתופל היה מתפלל שלוש תפילות חדשות בכל יום [אולי על זה אמר דוד במזמור שאמר על אחיתופל (תהלים נה, יח) "ערב ובוקר וצהרים אשיחה" - כי אין אני מתפלל יותר מהחיוב - "וישמע קולי"]].

והנה חרב הוא בעצמו מזיק, שברזל שיש לו חדוד ממית בכל שהוא, ואין צריך אומד [רמב"ם פרק ג' מרוצח,

הלכה ד]. אבל הקשת בעצמו אינו מזיק, רק כוח המורה, ותלוי לפי כוח ורחוק המורה בקשת. לזה קרא לתפילה בשם "חרבי" - שהיא אף בלא כוונה מרובה; ובעותי בשם "קשתי" - שהיא כמו קשת שהיא עד "שמשים נפשו בכפו". ולכן אמר ברכות דף ה, א: 'כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאילו אוחז חרב של שתי פיפות וכו', כי על מיטתו איננה בכוונה מרובה. ולכן אמר (תהלים ו, י) "שמע ה' תחינתי" - זה בקשתי, שצריכה כוונה מרובה, כל שכן "ה' תפילתי יקח" - שאין צריך כוונה כל כך, ודו"ק היטב.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן קא סעיף ד

יכול להתפלל בכל לשון שירצה, וה"מ בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש; וי"א דה"מ כששואל צרכיו, כגון שהתפלל על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה הקבועה לצבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון; וי"א דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה, חוץ מלשון ארמי.

מגן אברהם שם

בכל לשון. כתב בסי"מ דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין לשון הקודש וכ"כ בס"ח סי' תקפ"ח ותשפ"ח:

משנה ברורה שם ס"ק יג

בכל לשון - ומצוה מן המובחר הוא דוקא בלשון הקודש ועיין בסימן ס"ב וס"ב ובמשנה ברורה שם מה שכתבנו בשם האחרונים בזה וגם עיין בתשובת ח"ס או"ח סי' פ"ד ופ"ו שהאריך בכמה ראיות דמה שהתירו להתפלל בכל לשון היינו דוקא באקראי אבל לקבוע בקביעה תמידית ולהעמיד ש"ץ ולהשכיח לה"ק לגמרי זה א"א בשום אופן עי"ש ועוד מחמת כמה וכמה טעמים נכוחים האריכו כל גאוני הזמן בספר דברי הברית והסכימו שאיסור גמור הוא לעשות כן ולאפוקי מכתות חדשות שנתפרצו מחוץ למדינה בזה והעתיקו את כל נוסח התפלה ללשון העמים ועבירה גוררת עבירה שדלגו הברכה של קבוץ גלויות וברכת ולירושלים עירך וכשם שרוצים להשכיח זכרון ירושלים כן רוצים להשכיח לשה"ק מישראל פן יגאלו בזכות שלא שינו את לשונם הקדוש ברוך הוא ישמרנו מדיעות אפיקורסות כאלו ועיין בבה"ל:

ביאור הלכה סימן קא סעיף ד

כול להתפלל בכל וכו' - עיין במ"ב וכתב במ"א בשם הס"ח דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין בלשה"ק ומוכח בס"ח סימן תקפ"ח דהיינו דוקא אם הוא י"ש ורצונו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכוונה אבל אם אינו בכי האי גוונא יתפלל בלה"ק והטעם כי לה"ק יש לו סגולות רבות מכל לשונות והוא הלשון שהקב"ה מדבר בו עם נביאיו כמו שכתב הרמב"ן בפ' תשא וחז"ל אמרו בלה"ק נברא העולם כדכתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת וגם כשתקנו כנה"ג את נוסח התפלה היו ק"ך זקנים ומהם כמה נביאים והמה נימנו על כל ברכה בתיבותיה ובצירופי אותיותיה בכמה סודות נעלמות ונשגבות וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנה"ג אף שאין אנו יודעין לכוין מ"מ עלתה לנו תפלתנו כהוגן כי התיבות בעצמן פועלין קדושתן למעלה משא"כ כשמתפללין בלע"ז:

סידור אשי ישראל – סידור הגר"א

(י) ולעבדו בכל לבבכם. להרבה פוסקים מצות עשה מן התורה להתפלל בכל יום בכונת הלב, ואמרו חז"ל (מענייט 3.) איזה עבודה שהיא בלב זו תפלה, והמתפלל בלא כונה ופשיטא מי שלא התפלל כלל ביטל עשה זו ועונשו חמור. וכתב הח"א (כלל כ"ד סעיף י"ט) שראוי לכל אדם שאחר תפלת שמ"ע יתפלל תפלה קצרה מה שצריך לו, ויהיה בלב שלם כדי לקיים מצוה זו. ולכו"ע העושה מצוה מן המצוות בלא כונה, ביטל עשה זו שהרי לכו"ע נאמר מקרא זה על כל המצוות, וגם למ"ד מצות אין צריכות כונה היינו שעב"פ יוצא ידי מצוה, מ"מ עבר על עשה זו של ולעבדו בכל לבבכם, (עי' מהדים פ"ט י"ז).

יערות דבש (דרוש י"ב לט' טבת עמוד רפד, מכון אבן ישראל)

וכפי עצה היעוצה ממורנו הרב ר' יונה ז"ל מפראג, כי תפלה היא מצוה דאורייתא וצריך כוונת הלב, ובעונותינו הרבים הואיל ואדם רגיל בה ידבר בפיו ולבו בל עמו, ולכן יראה בכל יום להתפלל דבר מה לצרכו, כפי התחדשות חדשים לבקרים היום על הפרנסה, ומחר על הצלחה בתורה וכדומה, לפי מקרים המתחדשים. ואם הוא בעל תורה יאמרו בלשון עברי, ואם לא יאמרו בלשון שמדבר איש ואיש כלשונו. ואם כן יתפלל מקירות לבו, וזה יעשה מדי יום ביומו, ועל ידי כן יצא ידי תפלה וישמע ה' בקראו אליו, והטיב אשר דבר.

ט"ז אורח חיים סימן נה ס"ק ד

יש להפליג ע"ז דהיאך מביא ראה מן השוטים האלו שעושים איסור בהפסקת שיחה בטילה אשר גדול עונם מאוד ובאמת אני אומר שחלילה להצטרף עם אנשים פושעים כאלה כשאין מנין זולתם ק"ו שלא ללמוד מזה היתר לישן כלל וכלל ותו דהא כבר קבע בש"ע הלכה בסי' קכ"ה דאם אין ט' שמכווני' לדברי ש"ץ בשעת חזרת התפילה דקרוב להיות ברכה לבטלה כ"ש כשהוא ישן דאין להקל לכתחלה כנ"ל.

כף החיים או"ח סי' קנא ס"ק ח

(ח) שם. ושיחה בטי"ה. וכתב בספר פתח עינים [ר' משה אשכנזי, עמוד ח' במהדורת ירושלים תשכ"ח] וז"ל המדבר שיחת חולין בבית הכנסת טוב לו שלא יבא כל עיקר, כי הוא חוטא ומחטיא, והשטן מקטרג ואומר היום קצר לו לדבר עד שממתין שעת התפלה, ובכלל זה לומדי תורה המפלפלים בשעת התפלה ומבלבלים את הקהל בצעקתם דלא יאות עבדי, אף על פי שתלמוד תורה כנגד כולם אמרו חכמים ז"ל זמן תורה לחוד וכו', ועוד שיקחו עמי הארץ קל וחומר מהם ולא יחרשו גם כן לשמוע התפלה מן הש"ץ עכ"ל, והביאו הסולת בלולה אות ב'. ועיי' שם בסולת

וְעַקֵּר הַגֵּדֶר בְּבְרִידוֹת, שְׁלֵא תֵצֵא חֵס וְשָׁלוֹם מִפְתַּח
בֵּיתְךָ חוּצָה, וְאַף בְּבֵית הַכְּנָסֶת תִּקְצֹר מְאֹד
וְתֵצֵא. וְיֹתֵר טוֹב לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית, כִּי בְּבֵית הַכְּנָסֶת
אֵי אֶפְשָׁר לְהַנְצִיל מִקְנָאָה, וְלִשְׁמַע דְּבָרִים בְּטָלִים
וְלִשְׁוֹן הָרַע. וְנִגְעֲנִשִׁין עַל זֶה, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ (שבת לג):
"אַף הַשּׁוֹמֵעַ וְשׁוֹתֵק" כּוּי. וְכָל שֶׁכֵּן בְּשִׁבְתָּ וְיִזְוֵם טוֹב
שְׂמֵתָאֶסְפִּין לְדַבֵּר, יֹתֵר טוֹב שְׁלֵא תִתְפַּלֵּל כָּלָל.

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תעב (תתקי)

ואי לאו דמיסתפינא הוה אמינא דטב ליה להתפלל ביחיד מלהתפלל בחברת בני אדם שאין דעתו נוחה מהם. עוד יש טעם אחר דאין ראוי לאדם שיתפלל אלא במקום שלבו חפץ. כי היכי דאמרינן אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וטעמו של דבר כי בהביט האדם אל מי שדעתו נוחה בו נפשו מתעוררת אל הכוונה השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמח ונחה עליו אז רוח ה' כענין שאמרו בנבואה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן קו סעיף ג

מי שתורתו אומנתו כגון רשב"י וחביריו מפסיק לק"ש ולא לתפלה, אבל אנו מפסיקים בין לק"ש בין לתפלה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כז

אם ת"ח רשאי להתפלל ביחידות באשר שרוצה ללמוד בזמן מאוחר בלילה ויקשה לפניו לקום להתפלל בצבור תענית י"ז בתמוז יהפכה השי"ת לששון ולשמחה תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר אליעזר דוד הירש שליט"א.

הנה להתפלל בעשרה הוא חיוב מצוה על האדם ולא רק הדור ומעלה בעלמא דהא לפרש"י פסחים דף מ"ו וחולין דף קכ"ב מחוייב לילך עד ד' מילין כשהוא לפניו בהולך בדרך אף שטוב לפניו יותר ללון כאן, וגם מחוייב לחזור לאחוריו עד מיל ונפסק כן בש"ע סימן צ' סעיף ט"ז, ומזה מובן שעד מיל מחוייב לילך אף כשהוא בביתו ומפורש כן בערוך השלחן סעיף כ' ובמ"ב ס"ק נ"ב. ובעצם היה מסתבר כשהוא בביתו לחייבו גם יותר ממיל בדרך הקלו שלא לחזור לאחוריו יותר ממיל מפני הצורך שיש לו לבא למקום שהולך לשם, וגם שהוא רק עראי, אבל כשהוא בביתו אין טעם להקל לו ובפרט שהוא לבטל בקביעות. אך לא ידוע איזה שיעור דאין למילף מד' מילין דהולך בדרך לפניו שצריך לילך לשם גם מצד דרכו ואין לו טרחא, רק זה שהיה יותר רוצה ללון בכאן אבל מביתו שהוא לטרוח בשביל תפלה בצבור אולי אינו מחוייב לטרוח בהליכה דד' מילין, ולכן אולי משום שלא הוזכר שיעור ליושב בביתו אין להחמיר ביותר ממיל שמצינו שיעור זה בהולך בדרך לחזור לאחוריו כדסובר בעה"ש ובמ"ב.

עכ"פ כיון שחזינן שצריך לטרוח הרבה מוכרחין לומר שהוא חיוב מצוה על האדם להתפלל בעשרה, ומה שלא חייבו אף לטרוח טובא הוא משום דאף במ"ע דאורייתא איכא שיעורים שלא כבאיסורים שבכל אופן אסור דלא נחשב אונס לא בהוצאת ממון ולא בטירחא להתיר האיסורין, דהא כשצריך להוציא הרבה ממון הוא אונס לפוטרו מהעשה, לכן גם טירחא היה שייך להחשיב אונס אך הוא אונס קטן לגבי מצות הרבה אף באלו שהן רק מדרבנן, ולכן במצוה זו דהצריכו להתפלל בצבור הקלו להחשיב זה לאונס כשהוא הלוך יותר ממיל. והטעם אולי מכיון שעושה עכ"פ מעשה מצוה דתפלה באותה שעה הקלו לפוטרו ממצוה זו דבצבור דוקא אף באונס קטן זה דטירחא, ול"ד לשאר מצוה אף דרבנן שלא יעשה כלום בענין המצוה כשיתעצל שלכן החמירו שלא יתחשב לאונס אלא הוצאת ממון בסך גדול ולא טירחא אף גדולה, אבל בתפלה שעושה עכ"פ מצוה דתפלה הקלו עליו במתעצל בשביל טירחא גדולה דהליכה יותר ממיל שלא יצטרך לילך לקיים גם תפלה בצבור.

ואין לדייק מלשון ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הצבור שבסעיף ט' /סי' צ' לומר שהוא רק מעלה בעלמא, דגם על חיוב שייך לשון זה, דהוא מכיון שטירחא מרובה כהליכה יותר ממיל פטור, הרי יש לדמות גם שאר טירחות שמזדמן לאדם לומר שהוא כטירחא דיותר ממיל, אבל כיון דיצטרך בעצמו לדון זה שיש דבר שהוא טירחא לזה ולא לזה, לכן אמר לשון ישתדל אדם דהכוונה הוא שלא יקל לדמות כל טירחא לטירחא דיותר ממיל אלא יחמיר בהרבה פעמים שלא יהיה לו ברור שהוא טירחא גדולה דצריך שידון בכובד ראש על זה.

ואף שבגמ' ברכות דף ח' איתא שהוא משום דבצבור נשמע ומתקבל התפלה וכן הוא ברמב"ם רפ"ח מתפלה, מסתבר שזה עצמו עושה החיוב דאם לא היה אפשריות לתפלתו של האדם להתקבל אפשר שלא היתה תפלה כלל ולא היה יוצא ידי מצות תפלה, ורק מכיון שכל תפלה אפשר שתתקבל יוצא אדם במצות תפלה משום שאף אדם שלא זהיר במצות אפשר שיש לו זכות שתתקבל תפלתו לרצון בזכות אבותיו וגם בזכות האמונה בהשם ית' וקיומו מצות תפלה עתה. וראיה לזה משיטת הר"י בתוס' /ברכות/ דף כ"ב דלרבא שבנמצא צואה במקום שהיה צריך להסתפק שמא יש שם צואה הואיל וחטא תפלתו תועבה דצריך לחזור ולהתפלל משום דהואיל וחטא בתפלה זו שלכן היא תועבה ולא תתקבל בודאי מחמת החטא שבתפלתו גופה הוא כלא התפלל כלל וכן איפסק בש"ע סימן ע"ו סעיף ח' ובסימן פ"א סעיף ב' להר" יונה ואף ל"ק דבש"ע שמשמע דאינו חוזר איתא במג"א סק"ד שהוא מחמת דכיון שלא היה בתוך ד' אמות שלו לא אמרינן דהו"ל לבדוק, והוא משום דסובר דכמלא עיניו הוא רק מלא יראה וכל שלא ראה ליכא איסור תורה אלא רק מדרבנן ולא הטריחוהו לבדוק כדפי' הפמ"ג באשל אברהם שם, אבל גם הוא מודה דבתוך ד' אמות כשלא בדק והיתה שם צואה שצריך לחזור ולהתפלל, וכן פסק בר"ס צ"ב בנצרך לנקביו דתפלתו תועבה שצריך לחזור ולהתפלל, והוא מצד החטא לא מצד הצואה שנמצא שם דאם מצד הצואה היה לן להצריכו לחזור ולהתפלל אף בנמצא במקום שלא היה צריך לבדוק וכן אף אם באמצע תפלתו נתעורר לו תאוה לנקביו אלמא דהוא רק משום החטא דבשביל זה שהתפלל בחטא הוא ודאי שלא תתקבל תפלה זו ותפלה כשליכא אפשריות להתקבל אינה תפלה כלל. ולכן כיון שבצבור נשמעת תמיד ותפלת יחיד אף של אדם גדול וצדיק אינו ברור שתתקבל יש חיוב על כל אדם שיתפלל בצבור והוי טעם זה שתפלת הצבור נשמעת יותר עצם הדין ממילא.

עכ"פ תפלה בצבור הוא חיוב וא"כ אין שייך לחלק בין ת"ח לסתם אדם אם אינו כרשב"י וחבריו שרשאים לבטל גם עיקר תפלה שדין זה ליכא לת"ח שבזמננו. ומש"כ הרמ"א בסעיף י"ח דאפילו בלא עשרה עדיף להתפלל

בביהמ"ד הקבוע לו, הוא משום מעלת היכא דגרסי שהוא לשיטת התוס' /ברכות/ דף ל' אף ביחידות עדיף מבצבור, ומש"כ שדוקא בתורתו אומנתו בארתי בספרי אגרות משה על או"ח סימן ל"א שהוא הכרעת הרמ"א עצמו לסמוך על הי"א במי שתורתו אומנתו אף בזמננו אף שלפטור מתפלה ליכא דין תורתו אומנתו עיין שם שהם דברים מוכרחין. וא"כ הוא רק כשהצבור מתפללין בביהכ"נ ולא בביהמ"ד במקום שגרסי שאז מדינא א"צ הת"ח לילך לביהכ"נ להתפלל בצבור ואדרבה עוד עדיף לו להתפלל בביהמ"ד, וגם בזה מסיק הרמ"א שלא ירגיל עצמו לעשות כן כדי שלא ילמדו ממנו ע"ה ויתבטלו מביהכ"נ, אבל כשגם הצבור מתפללין בביהמ"ד מקום דגרסי ליכא שום היתר לת"ח אף לפעם אחד להתפלל ביחיד, אף שהוא משום שבשביל למודו טוב לו יותר להתפלל ביחיד כיון שבזמננו ליכא דין תורתו אומנתו ליפטר מתפלה ליכא גם ליפטר מתפלה בצבור כשליכא טעם דמקום דגרסי כגון בעובדא זו שהוא בישיבה דליקוואוד דבני הישיבה מתפללים בצבור בהישיבה דהוא מקום דגרסי ליכא היתר לשום ת"ח להתפלל ביחיד אף שגם הוא יתפלל במקום דגרסי, וכ"ש כשהוא לא יוכל להתפלל במקום דגרסי שהוא בהישיבה אלא בביתו שודאי ליכא היתר.

אך אולי לפי השני שכתבתי שם שר' יונה אליבא דהרמב"ם מתיר בתורתו אומנתו דזמננו שלא להתבטל מלמוד תורה בשביל תפלה בצבור מכיון שמצינו דלמי שתורתם אומנותם כרשב"י וחבריו היו פטורין גם מתפלה עצמה, יש קצת לומר דאף בליכא חשיבות היכא דגרסי נמי אם יש לו בטול יהיה פטור מלהתפלל בצבור. אבל האמת שרק באיכא מעלת דמקום דגרסי פוטר בשביל בטול תורה, דהא מפורש בגמ' ע"ז טעם דאין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, אך שסובר דבשביל זה לבד עדיף תפלה בצבור אף שהוא בביהכ"נ ורק בצרוף בטול תורה סובר ר' יונה שיודה הרמב"ם שרשאי להתפלל ביחידות, ולכן בעובדא זו שגם הצבור מתפללין בביהמ"ד דגרסי גם לפירוש זה ליכא היתר להתפלל ביחיד אף בשביל בטול תורה. ובעצם איני רואה שיש כאן בטול תורה דיכול לסדר סדר למודו באופן שלא יתבטל מתפלה בצבור דלעומת שעשה סדרו ללמד בזמן מאוחר בלילה, הרי יכול לסדר שילמוד אותו הזמן ביום בשעה שמבטל עתה ביום בשביל זה, ולא יצטרך לבטל תפלה בצבור וכל המצות המסתעפים מזה לשמוע קדיש וקדושה וברכו ועניית הרבה אמנים שלא יוכל לקיים המתפלל ביחיד. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב

תנו רבנן: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת. וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית? אלא מתוך שחסידים הם - תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת.

דברי חמודות מסכת ברכות פרק ט אות פד

לא חשתי להאריך בדברים הללו לפי שכבר סדורים הכל בסדר תפלות ומעמדות שביד כל אדם אבל בשתיים אני קורא תגר הא' שמפני שמברכים בענינים הרבה הרי הוא כעול על רובא דרובא וממעטין הכוונה ואין זה נכון כי טוב מעט בכוונה כו' כדלעיל ולקמן סימן כ"ה והשנית על מי שיש לו לב להבין וללמוד שנראה לי כי טוב לו תורת ה' ללמוד ויהיה די לו בתפלות המחוייבות מאנשי כנסת הגדולה ומה שנקבע פסוקי דזמרה ופ' איזהו דומיו שהן כחובה על הכל ובמקום שאר התחוננים והקרבנות ילמוד ובפ' מפנין מוכח בהדיא דת"ת כנגד כולם

ואפילו לענין תפלה:

שו"ת הלכות קטנות חלק א סימן נב

שאלה בואי כלה שאומרים בע"ש אי היא קבלה: תשובה כך נראין הדברים שע"מ כך מתאספים ואומרים ובתוך אמוני עם סגולה בואי כלה שבת מלכתא וראיתי בתיקונים שמצריך עשרה לקבלת שבת. וטוב הדבר אם אפשר. וגם מצאתי סמך שאומרים באי כלה. וברכת חתנים בעשרה ואז"ל (ב"ר פי"א) כנסת ישראל יהיה בן זוגך.

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן טז

אשר שאל מעכ"ת בענין רב גדול שמחמת מחלתו מדלג תיבות שלמות ולפעמים גם בנוסח הברכה תחלה וסוף.

הנה אם מדלג רק באמצע הברכות בזה העיר כ"ת מתשובת התשב"ץ ח"ג סי' רמ"ז שאינו שינוי מטבע רק בפתיחה או בחתימה לפתוח או שלא לפתוח לחתום או שלא לחתום והביא התשב"ץ מאמירת הפיוטים באמצע הברכות, ועוד העיר קצת מעכ"ת בזה.

הנה עיקר הדבר הוא מחלוקת הרמ"ה ושאר ראשונים בטור או"ח סי' ס"ח דדעת הרמ"ה דהפסקת הפיוטים נכנס בגדר כל המשנה ממטבע בברכות, ברכות מ' ודעת הראשונים דאינו רק בפתיחה וחתימה, וכ"ה דעת הרא"ש סוף"ה דברכות ועיין הי' בב"ח סוס"י ס"ח, ועיין מג"א סי' קי"ד ס"ק ט' קבע כן להלכה וע"ע במג"א סי' נ"ט ס"ק א'.

ויש לי לומר דגם הרמ"ה אינו חולק על זה, ושאיני אמירת הקרוב"ץ והפיוטים דעושים הפסק גדול, ולפעמים משנים לגמרי המשך אמירת הברכה ושינוי גדול והוספה גדולה כזאת לדעת הרמ"ה ודעמי' בודאי נכנס בגדר משנה מטבע, ואין ראוי דהרמ"ה יחלוק על יסוד הנ"ל, אבל ודאי דילוג תיבות או הוספות קצת תיבות אין נכנס בגדר שינוי מטבע לכל הפוסקים.

ועדיפא מזה יראה דבאמירת שמ"ע קיל עוד יותר דהא בתפילת הבינו ויתרו ז"ל על החתימה לגמרי מלבד ג' ראשונות ואחרונות ושומע תפלה, ואמרו דאין צריך לחזור ולהתפלל, וכנפסק או"ח סי' ק"י בטור וש"ע, אף שידענא שאינו דומה תפילת הבינו לאומר שמ"ע ומחסר חסרון המעכב, מ"מ הא מיהא מוכח דהוא בגדר תפלה.

ואם גם זה אי אפשר להרגיל לחולה זה שיצמצם עצמו בפתיחה וחתימה של ג' ראשונות ואחרונות, מ"מ אולי הוא בגדר מתפלל וקורא ק"ש בלבו כחולה כמבואר בשו"ע ורמ"א סי' ס"ב ס"ד.

ואם גם זה אי אפשר ולפעמים הוא מחסר גם בפתיחה וחתימה, מכ"מ יראה כיון שכוונתו לטובה להוציא מילין לצד עילאה ממלל לשבח ולהתפלל כהלכה רק באמצע תופסו מחלת הדילוג פשיטא לי דזה אינו נכנס בגדר מוציא ש"ש לבטלה, ואולי עכ"פ ללמדו דמה שאינו גומר בדבור עכ"פ יגמור במחשבה, וכולי האי ואולי ומצוה גדולה למצא זכות ולהפוך בזכות ת"ח.

נתיבות עולם נתיב העבודה פרק ב

בספר משלי (כ"ח) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה. שלמה המלך ע"ה ר"ל בזה, כי שני דברים נתנו לאדם מן השם יתברך התורה והנפש, ואם מסיר אזנו משמוע תורה שדוחה התורה שהיא מן השם יתברך לאדם ואינו רוצה בה, גם תפלתו שהאדם שופך נפשו לפני השם יתברך היא תועבה, כי אלו שני דברים דהיינו התורה והנפש תלויים זה בזה. וכבר התבאר זה למעלה בנתיב התורה איך אלו שנים תלויים זה בזה, כמו שאמרו במדרש (דברים רבה פ"ד) אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא שמרני כאישון בת עין אמר לו הקדוש ברוך הוא שמור מצותי וחיה משל לשנים אחד בגליל ואחד ביהודה אותו שבגליל היה לו כרם ביהודה ואותו שביהודה היה לו כרם בגליל כו' אמר אותו שביהודה אל אותו שבגליל שמור כרמי שבגליל כמו שהתבאר מדרש זה למעלה בנתיב התורה עיין שם. וזה עצמו מה שאמר מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, כאשר הוא מסיר אזנו מן התורה גם השם יתברך אינו רוצה מה שנושא נפשו ומקרב עצמו אל השם יתברך בתפלתו. כי אם אין האדם מקבל התורה מן השם יתברך גם השם יתברך אין מקבל נפש כאשר שופך נפשו בתפלתו לפניו כמו שהארכנו למעלה. אמנם לשון תועבה לא היה לומר רק היה לו לומר גם תפלתו לא נשמעת. אבל רמז בזה עוד ענין מופלג, כי כאשר מסיר אזנו מן התורה התפלה נמאסת והיא תועבה לגמרי אל השי"ת, וכמו שאמרו (עירובין ס"ד ע"א) תפלת שכור תועבה. וענין זה כי תועבה נקרא כאשר האדם נוטה אל ענין זר כמו שכתוב בכל העריות שהם זנות של חמרי תועבה היא שתראה מזה כי מי שהוא מושך אחר הגופני יותר מדאי עד שנעשה בעל גוף והוסר השכל מכל וכל דבר זה הוא תועבה אל השם יתברך, ומפני כך תפלת שכור תועבה כי השכור כבר סר ממנו השכל עד שנעשה גופני, וכאשר מתפלל אל השם יתברך לעשות צרכיו, וכאלו הוא רוצה שהשם יתברך יתן לו שאלתו למלאות תאותו הגופנית כמו שהוא עתה שכור בעל גוף בלא שכל והרי תפלה הזאת בודאי תועבה היא אל השם יתברך. כי ראוי שיתפלל האדם שיתן לו השם יתברך צורכו כדי שיעבוד השם יתברך וילמוד תורה ואז תפלתו בודאי רצויה אל הקדוש ברוך הוא, אבל השכור בעת אשר נטה אל ענין הגוף ביותר ומתפלל אל השם יתברך שיתן אליו צרכו, והתפלה היא כמו שהאדם הוא בשעת תפלה שהוא בעל גוף לגמרי ויתן לו עוד שיהיה נמשך אחר הגוף לגמרי ודבר זה הוא תועבה בודאי. ועל זה אמר מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, כי מאחר שהוא דוחה התורה שהיא שכלית בשביל התפלה שהוא לצורך חיות גופו אם כן תפלה כמו זאת היא לצורך גופו בלבד, שאם היה תפלתו שיתן השם יתברך אליו צורך חיותו כדי שיעבוד השם יתברך וילמד תורה שהוא דבר שאינו ענין גופני אם כן למה מסיר אזנו משמוע תורה, ומאחר שמסיר אזנו משמוע תורה אם כן התפלה היא לצורך גופו בלבד ודבר שהוא לצורך גופו בלבד דבר זה הוא תועבה. ולכך האדם כאשר יתפלל אל השם יתברך על צרכיו לא יהיה כונתו שיתן לו עושר וכבוד וכל הדברים אשר הוא צריך בשביל הנאת גופו, רק שיתן לו השם יתברך מה שהוא מבקש לעבוד השם יתברך, ואם יבקש על חייו לא יהיה כונתו רק שיתן לו השם יתברך חיים כדי שיעבוד השם יתברך בתורה ובמצות. ואם מכוין להנאת גופו דבר זה הוא תועבה לפני השם יתברך וכמו שרמז הכתוב מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה. ויותר מזה התפלה שהאדם מתפלל אל השם יתברך על צרכיו אינו מה שהוא מצד הדין רק שיתן השם יתברך אליו שלא מצד הדין וכמו שיתבאר דבר זה, וצריך שיהיה האדם מתחזק בתפלה כמו שיתבאר, ומפני כך

גם כן ראוי שתהיה תפלתו בצד היותר ראוי שישמע תפלתו, וכמו שאמרנו שיהיה תפלתו שיתן לו השם יתברך בקשתו כדי לעבוד השם יתברך:

ויש שואלין על התפלה, אם ראוי האדם שיתן השם יתברך אליו הדבר שהוא מתפלל למה לא יתן אליו בלא תפלה, ואם אין ראוי אליו אם כן אף אם יתפלל ויבקש וכי בשביל תפלתו יתן אליו. ועוד הקשו כי למה צריך להתפלל בדבור והרי השם יתברך יודע מחשבות בני אדם ודי היה במחשבה, וכיוצא בזה מדברי שבוש עד שקצת נזרקה בהם רוח חיצונים לסכלות דעתם. אבל דבר זה כי התפלה היא להשלים את האדם מה שהוא חסר ואז השם יתברך שומע תפלתו ובקשתו, כאשר האדם הוא חסר וצריך אל השלמה. והאדם הוא נחשב אדם מצד הדבור ובזולת זה אינו אדם, וכאשר אין אדם מתפלל ומבקש בדבור אין כאן מקבל כי כל מקבל מבקש לקבל מה שהוא חסר, ולכך צריך שיהיה מבקש חסרונו בדבור ואז הוא מבקש חסרונו במה שהוא אדם חסר. ואין זה מוכן להשלמה מן העלה רק כאשר יוציא חסרונו אשר הוא חסר מצד שהוא אדם, ואז הוא מוכן לקבל השלמה מן העלה. ולפיכך צריך שיתפלל האדם אל השם יתברך שהוא העלה בדבור, כי בזה האדם מצד שהוא אדם אז מוכן לקבל השלמה מן העלה כאשר הוא אדם חסר, וזה כאשר יוציא חסרונו בדבור שמצד הדבור הוא אדם, אבל כאשר הוא מתפלל בלבד לא נקרא שמוציא חסרונו מצד שהוא חי מדבר, רק אם הוא צדיק גמור והוא שכלי אז השם יתברך שומע אף שקורא אל השם יתברך בלבד בלבד:

ובפרק אין עומדין (ברכות ל"א ע"א) אמר רב המנוא כמה הלכתא גבורתא איכא למשמע מהני קראי דחנה וחנה היא מדברת על לבה מכאן למתפלל שצריך שיכוין רק שפתיה נעות מכאן למתפלל שצריך שיחתוך בשפתיו וקולה לא ישמע מכאן למתפלל שלא ישמיע קולו בתפלתו עד כאן. הרי כי לא חייבו חכמים רק לחתוך בשפתיו בלבד הוא הדבור מן הטעם אשר התבאר למעלה, כי התפלה היא לאדם במה שהוא חי מדבר. אבל לא ישמיע קולו ובגמרא תניא המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר. ואף כי רש"י ז"ל פירש המשמיע קולו בתפלתו מראה כאלו אין השם יתברך שומע תפלתו כאשר תפלתו הוא בלחש. אבל לפי האמת פירושו כי התפלה הוא שמאמין בו יתברך שיעשה בקשתו והאמונה בו יתברך הוא דבק במדריגה העליונה הנעלמת, וזהו עיקר האמונה כי המאמין בו יתברך אמונתו מגיע עד המדרגה הנעלמת, וכמו שמורה עליו האל"ף שהיא ראשונה במלת אמן כי מגיע עד ההתחלה, גם כי האל"ף אותיות פלא שהיא לשון העלמה וכמו שיתבאר, והאמונה השלימה שהוא מתדבק באמונתו יתברך עד המדריגה העליונה הנעלמת, וזה שמשמיע קולו בתפלתו אין מגיע אל המדריגה העליונה הנעלמת, כי המשמיע קול הוא נשמע ונגלה וכל דבר שהוא נגלה אינו דבק במדריגה העליונה כי העליון הוא נסתר, ודבר זה ידוע למבינים, ולפיכך הוא מקטני אמנה, והמגביה קולו בתפלתו הוא מנביאי שקר, אשר הם דבקים בכחות הטומאה אשר אין להם מעלה הנעלמת וההסתר כלל והם נקראים כחות חיצונות ולפיכך המגביה קולו בתפלתו שהוא גלוי עוד יותר הוא מנביאי השקר כי הגבהת קול הוא יותר נגלה ודי בזה למביני מדע:

ובפרק תפלת השחר (שם כ"ח ע"ב) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים ובשביל כך תזכו לחיי עולם הבא עד כאן. מה שאמר הזהרו בכבוד חבריכם דבר זה בארנו למעלה בנתיב התורה גם בפרקים, מאיזה טעם כבוד חבירו הוא שמביא אותו לחיי עולם הבא ושם מבואר היטב. וכן מה שאמר דעו לפני מי אתם מתפללים גם כן מבואר, כי התפלה היא

התדבקות בו יתברך כמו שבארנו למעלה כי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה, והתפלה היא הדרך הישרה שהאדם עולה בה אל השם יתברך כמו שאמר ותפלת ישרים רצונו, בלשון זה נרמז עד היכן מגיע תפלת האדם עד רצון העליון, ולכך בדבר זה זוכה לעולם הבא. ואמר ומנעו בניכם מן ההגיון פירוש דרך בני אדם שמלמדים בניהם מליצה ודבור, ודבר זה נקרא הגיון מלשון הגה, ובערוך ערך הג פירש פתרון פסוק כצורתו ואין בזה רק דבור בלבד, וכמו שאנחנו עושים שלומדים את הנערים רק הגיון ודבור הפסוק, ולכך אמר הושיבום בין ברכי תלמידי חכמים ללמד אותם חכמה והוא מביא לחיי עולם הבא כי הוא בכלל מה שאמרו שלשה מנוחלי עולם הבא המגדל בניו לתלמוד תורה וכו' כמו שבארנו למעלה, ומפני שאמר שילמד אותם אורחות חיים הוא הדרך שעולה מלמטה למעלה עד שמגיע למעלת עולם הבא וזה נקרא אורחות חיים לכך זכר אלו שהם אורחות חיים. ואמר כי אם רוצים לעלות באורחות חיים שיתחילו למטה ויעלו למעלה מנעו בניכם מן ההגיון, וזה הוא כמו התחלת האורח לפי שהוא מדבר מן הקטן שמחנכין אותו בראשון, והזהרו בכבוד חבריכם ההוא יותר התעלות באורח הזה למעלה שמדבר מן חבירו, ודעו לפני מי אתם מתפללים וזהו סוף האורח העולה אל השם יתברך הוא עלתו לגמרי, ולכך הזכיר שלשה דברים אלו שבהם מתעלה האדם אל השם יתברך. ודע שראוי היה לומר קודם שימנעו בניהם מן הגיון שהוא ראשון רק שהתחיל בחבירו מפני שחבירו כגופו ויש להקדים דבר שהוא בגופו, ויש לך להבין כי אלו שלשה דברים הם דרך הסלולה וישרה והוא אורחות עולם הבא לגמרי שעולה אל מעלה העליונה, ודי בזה:

פני דוד דברים פרשת כי תצא אות ז

ומה שאמר הכתוב מוצא שפתיך וכו' אפשר לפרש במה שכתבנו משם האר"י זצ"ל בכונת פ' מזמור ס"ה לך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישולם נדר שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו דיש לחקור כי הנה אלהינו יודע מחשבות אף בי לבות אם כן מה זה היה לאדם דחיובא עליו רמיא לנדור בפה וגם להתפלל בפה הלא טוב כי כל איש ידור בלבו ויתפלל בלבו והוא חוקר כליות ומזה היה מתפרסם גדולתו יתברך. ואחת מן התשובות שיש בזה הוא בי יצר לב האדם רע ואם היה בדין לחשוב בלב הנדרים והתפללות. הלך הלכו האישים בית תפלתם וכל יצר מחשבות במשא ומתן והרהורי עבירה ובפיהם ירצו שכבר התפללו. וכן אם חשב לנדור היה מתחרט ואין איש יודע מנדרו. אמנם עתה כי הכל בפה רבים מעמי הארץ מתיהדים ועל כרחם מתפללים ומקיימים נדריהם ומתוך שלא לשמה בא לשמה וז"ש לך דומיה תהלה ודאי מדינא דום לה' והכל יהיה במחשבה וזה שצריך לידור בפה ה"ט ולך ישולם נדר. והיינו טעמא שומע תפלה שהיא בדבור ולא בלב משום עדיך כל בשר יבואו דאי לאו הכי רבים בתפלה לבם הלך בהרהורי עבירה עכ"ד. ובזה נבא אל הביאור דאחר שאמר כי תדור נדר שצריך להוציאו בפה כאמור. אמר מוצא שפתיך תשמור כלומר הטעם שצריך לידור בפה היינו שבהיות בדיבור מוצא שפתיך תשמור ולא תתחרט. שאם לא תשלם ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת וכו' נדבה אשר דברת בפ"ך דע"י אשר דברת בפ"ך נודע וב"ד מעשים אותך לשלם:

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צב עמוד א

א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמור רבנן: כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה? א"ל, דכתיב: וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו. אמר ליה: את אמרת מהתם, ואנא

אמינא מהכא: ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו [וגו'], וכתוב: וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו', כאשר אמר אברהם אל אבימלך.

חידושי אגדות למהר"ל בבא קמא דף צב עמוד א

הוא נענה תחלה. שהרי כיון שאותו דבר קרוב לו יותר לכך כאשר נענה האדם הוא נענה בדבר שהוא קרוב לו תחלה והאדם קרוב לעצמו הוא נענה תחלה כי שיפקד הש"י את שרה שיפתח רחמה ולא בית אבימלך ואף על גב דכבר הבטיחו המלאכים כעת ח' ולשרה בן אין זה קשיא שהרי יעקב אמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת שהיה ירא שמא נתמעטו זכויותיו בשביל החסדים שעשה הקדוש ב"ה, ואברהם כשעשה לו הקדוש ברוך הוא נס שהרג המלכים היה ירא ג"כ שקבל כל שכרו שהרי היה צריך הקדוש ברוך הוא להבטיחו דעדיין שכרו הרבה מאוד, ואלו לא התפלל אברהם על אבימלך היה מה שעשה הקדוש ברוך הוא אליו שנתן לו בן, מעוט מזכויותיו, עכשיו שהיה מתפלל על אבימלך ובזכות זה היה הקדוש ברוך הוא נותן לו בן היו כל צדקותיו כבתחלה ולא היה לו שום נכוי מזכויותיו כלל. ועוד דכל דבר אף על גב שראוי ובודאי יבא צריך שיהיה סבה שיצא ההבטחה לפעל כי השם יתברך מסבב דבר שהוא הכנה שתצא ההבטחה לפעל והיה מסבב דבר זה שיהיה אברהם מתפלל בעד אבימלך וראוי שיהיה נענה תחלה.

רמב"ן פרשת שמות פרק ד פסוק י

גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך - למדנו שכל שבעת הימים היה יושב הקדוש ברוך הוא ומפתה משה ללכת בשליחותו. מתמול ומשלשום ומאז דברך, הרי שלשה, ושלושה גמין רבויין, הרי ששה, והיה עומד ביום השביעי. לשון רש"י. ועל דרך הפשט יאמר כי אני כבד פה גם מתמול גם משלשום, כי מנעורי הייתי כבד פה, אף כי עתה כי אני זקן. וגם מאז דברך היום אל עבדך, כי לא הסירות כבודות פי בצוותך אותי ללכת אל פרעה לדבר בשמך, ואם כן איך אלך לפניו. והנה משה מרוב חפצו שלא ילך לא התפלל לפניו יתברך שיסיר כבודות פיו. אבל טען אחרי שלא הסירות כבודות פי מעת שדברת לי ללכת, אל תצוני שאלך, כי לא יתכן לאדון הכל לשלוח שליח ערל שפתים למלך עמים. והקב"ה כיון שלא התפלל בכך לא רצה לרפאותו, אבל אמר לו אנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר, שיהיו דברי אשר אשים בפיו במלות נכונות שתוכל לבטא בהן יפה:

דרך חיים על אבות פרק ב משנה יג

ואומר אני כי הנוהגים להתפלל מתוך הסדור היא תפלת קבע יותר, ואינו דומה למי שמתפלל בעל פה כי דומה לתחנונים ביותר, אך מפני שבלא זה אין אנו מכווין בתפלה כל כך ואם מתפלל על פה לא יכוין כלל יותר עדיף שיהי' לו הסדור. ולאביי ולר' חנינא וכו' שאין מתפלל עם דמדומי חמה, והיינו בזמן שאין עיקר המצוה להתפלל, שאם מקדים התפלה נראה שרוצה לסלק מאתו עול תפלה ולכך תפלתו קבע. ומפני שבא רבי שמעון להזהיר על התפלה הזהיר שתהיה התפלה תחנונים כאשר ראוי להיות התפלה:

סידור אשי ישראל – סידור הגר"א

(י) ולעבדו בכל לבבכם. להרבה פוסקים מצות עשה מן התורה להתפלל בכל יום בכונת הלב, ואמרו חז"ל (מענייט 3.) איזה עבודה שהיא בלב זו תפלה, והמתפלל בלא כונה ופשיטא מי שלא התפלל כלל ביטל עשה זו ועונשו חמור. וכתב הח"א (כלל כ"ד סעיף י"ט) שראוי לכל אדם שאחר תפלת שמ"ע יתפלל תפלה קצרה מה שצריך לו, ויהיה בלב שלם כדי לקיים מצוה זו. ולכו"ע העושה מצוה מן המצוות בלא כונה, ביטל עשה זו שהרי לכו"ע נאמר מקרא זה על כל המצוות, וגם למ"ד מצות אין צריכות כונה היינו שעב"פ יוצא ידי מצוה, מ"מ עבר על עשה זו של ולעבדו בכל לבבכם, (עי' מהדים פ"ט י"ז).

יערות דבש (דרוש י"ב לט' טבת עמוד רפד, מכון אבן ישראל)

וכפי עצה היעוצה ממורנו הרב ר' יונה ז"ל מפראג, כי תפלה היא מצוה דאורייתא וצריך כוונת הלב, ובעונותינו הרבים הואיל ואדם רגיל בה ידבר בפיו ולבו בל עמו, ולכן יראה בכל יום להתפלל דבר מה לצרכו, כפי התחדשות חדשים לבקרים היום על הפרנסה, ומחר על הצלחה בתורה וכדומה, לפי מקרים המתחדשים. ואם הוא בעל תורה יאמרו בלשון עברי, ואם לא יאמרו בלשון שמדבר איש ואיש כלשונו. ואם כן יתפלל מקירות לבו, וזה יעשה מדי יום ביומו, ועל ידי כן יצא ידי תפלה וישמע ה' בקראו אליו, והטיב אשר דבר.

פחד יצחק פסח- מאמר יד

א. אהבתי כי ישמע השם את קולי תחנוני. כי הטח אזנו לי וגו'. בפשוטו שמיעת קול התחנונים האמור בכאן היא מילוי הבקשה שעליה באו התחנונים. וכודאי שראוי להתעורר על שאחר כך נאמר כי הטח אזנו לי, דהרי מלוי הבקשה כולל בתוכו את הטיית האוזן, ובסדר קבלת התפלה הטיית האוזן היא דרגא קודמת למלוי הבקשה, ונמצא דסדר הכתוב הוא הורדה מדרגא לדרגא בסדר קבלת התפלה. ופשוט כי הורדה אינה הולמת את הענין בכאן. אלא שמהלך הדברים כך הוא: מתוך ענינא דיומא עמדנו על חידוש נפלא כי יש אשר דוקא ריבוי התפלה יגרום מניעה למלוי משאלות הלב של תפלה זו. בחז"ל פירשו דטענת „מה תצעק אלי" שנאמרה למשה על הים היינו למה אתה מאריך בתפלה. והוכיח מזה מאור עינינו המהר"ל דבאמצע התפלה לא היה נענה, ולכן היו תובעים אותו שיסיים תפלתו בכדי שיוכל להיות נענה. וחידוש זה טעון ביאור דהרי אם היה מסיים את תפלתו היה ראוי ליענות, מה עיכוב יש כאן אם עדיין עומד הוא בתפלה. ונימוקם של דברים למדנו מדברי חז"ל, שעל מצב ישראל על הים שאלו במדרש, ולמה עשה הקב"ה להם כך אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתם. אמר ריב"ל למה"ד

למלך שהיה בא בדרך והיתה בת מלכים צועקת לו בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים שמע המלך והצילה. לאחר ימים בקש לישא אותה לאשה היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה. מה עשה המלך גירה בה הליסטים כדי שתצעוק וישמע המלך כיון שבאו עליה הליסטים התחילה צועקת למלך אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך. וחזינן מזה שאין התפלה באה משום הצרה אלא דהצרה באה משום התפלה. וממילא נמצא דבאמצע התפלה אי אפשר להיות נענה דבאופן זה הרי תהיה הישועה הפסקת התפלה. ומאחרי דהצרה לא באה אלא בכדי לשמוע קולם של ישראל הרי מובן היא דאי אפשר לה לישועה שתבא בזמן שהיא תהא הגורמת להפסקתו של הקול הזה. ומכיון שרצון השם היה בישועתם של ישראל לכן באה התביעה של „מה תצעק אלי“, למה אתה מאריך בתפלה. וזה ענין נפלא בביאור מעלתה של תפלה קצרה. מפני שמטרת הבקשה אינה מלוי הבקשה אלא שהתכלית היא עצם הבקשה. ולכן אין להפסיק את הבקשה אפילו על ידי מלוי הבקשה עצמה.

ב. וממשיכים אנו את הקו הלאה, גם לאחר שהתרחש הנס והנפש אומרת שירה על מילוי משאלות הלב של תפלה, אין הנפש מתדבקת בהשגת המבוקש על ידי התפלה, אלא שמתרפקת היא הנפש על תנועת ההתקרבות הגנוזה בההאזנה לתפלתה, ורק שההוכחה לההאזנה זו היא השגת המבוקש ע"י התפלה. בנוהג שבעולם אדם אומר הנני שמח כי בודאי תתמלא בקשתי, וההוכחה לזה היא כי הטה אזנו לי. ולעומת זאת אומרת הנפש בשירתה לאלקים, מתרוננת אני כי הטה אזנו לי, וההוכחה לזה כי נתמלאה בקשתי. אהבתי כי ישמע השם את קולי תחנוני כי הטה אזנו לי. אין כאן הורדה בסדר קבלת התפלה מן התכלית אל האמצעי, אלא אדרבא יש העלאה של דביקות מן סימני ההתקרבות אל עצם ההתקרבות. וכמו שמצד השם יתברך גוף הצרה אינה אלא תחבולה לשמוע קולם של ישראל, כמו כן מצד כנסת ישראל גוף הישועה אינה אלא תחבולה להרגיש על ידה הטיית אזנו של מקום. אהבתי כי ישמע השם את קולי תחנוני. כי הטה אזנו לי וגו'.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד עמוד א

א"ר יצחק: מפני מה היו אבותינו עקורים? מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף עו עמוד א

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים.

באר החסידות עמוד 274

קדמת הנחש

הקשה הרבי ר' בונם:

— בשלומא אדם הראשון נתקלל בגלל חטאו בזיעת אפך תאכל לחם ולחזה נאמר בעצב תלדי בנים, אבל מה עונש הגיע לנחש, שנקנס מפני השם עפר תאכל כל ימי חייתך? אדרבה, ברכה היא זו שהרי מלוא כל הארץ עפר ולהיכן שיפנה הנחש מוכנים לפניו מזונותיו. ותירץ הרבי ר' בונם, שהנחש נתקלל שכל מחסורו נתון לו תמיד ושוב לא יצטרך לבקש דבר מאת השם יתברך. כל התקשרות לא תהיה לו עוד עם הרבוננו של עולם. ולא כן אדם וחזה שבצר להם הם מבקשים רחמים ממנו יתברך.

נתיבות עולם נתיב העבודה פרק ג

ולמאן דאמר תפלות נגד תמידים תקנו, ר"ל כי התמידים שצוה השם יתברך להודיע כי העולם הזה הוא שב ומתקרב אל השם יתברך ואם לא היה שב אל השי"ת לא היה אל העולם קיום בעצמו, רק שהוא שב אל השם יתברך ולא נברא העולם שיהיה לעצמו, וכבר בארנו זה במקום אחר איך העולם הזה כמו שהושפע מן השם יתברך כך שב אל עלתו כי הוא תולה בעלתו ובזה הוא שב אליו יתברך, ולפיכך יש לאדם להקריב קרבן אל השם יתברך כי הקרבן הוא השבה והתקרבות אל השם יתברך כמו שאמרנו למעלה. וצוה השם יתברך להקריב בשחרית קרבן אליו כי העולם שב אל השם יתברך מצד התחלתו של עולם, וכן הוא שב אל השי"ת מצד השלמתו של עולם, כי סופו שהוא השלמתו הוא מתקשר ושב אל השי"ת ולזה ראוי שיהיה קרבן בשחרית כי השחרית הוא כמו התחלת העולם וקרבן בין הערבים שהוא גמר היום, ומזה הטעם עיקר התפלה עם הנץ החמה ועם דמדומי חמה דוקא שהוא השלמת היום רק דחיישינן שמא יפשע. אמנם אברים ופדרים שלא הקריבו מבעוד יום מקטיר במזבח כל הלילה, כי קרבן של שחרית וקרבן של בין הערבים הוא מצד העולם הזה שהוא שב אל השם יתברך מצד שהוא יתברך התחלתו של עולם כי אי אפשר שיהיה העלול בלא עלה, וכן מצד השלמתו אי אפשר העלול בלא עלה וקיום העלול בעלה ולפיכך את הכבש האחד וגו' ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, אבל האברים ופדרים גם כן הקרבתם מורה כי הכל שב אל השם יתברך מפני שאין זולתו יתברך, אבל אין זה מצד עולם הזה רק שהוא יתברך מפני שהוא אחד הכל שב אליו כי אין זולתו יתברך, ולפיכך לא

מצד היום בלבד ההקרבה אליו כי אז ההקרבה מצד העולם והיינו ביום רק אף בלילה יש הקרבה אליו. וזה כי מצד השם יתברך שהוא אחד ואין זולתו הכל שב אליו כי אין ראוי שיהיה דבר שאין שב אליו, כי כאשר הכל שב אליו השם יתברך הוא אחד ומיוחד וכמו שהתבאר בתחלת התיבה, ולפיכך אברים ופדרים שנשארו מן ההקרבה שהיה ביום מקריב בלילה מפני שהכל שב אל השם יתברך עד שהוא אחד ואין זולתו וזהו גמר העבודה וההקרבה. כי שנים הראשונים שהם שחרית ומנחה מצד המציאות שיש בעולם שנתלה בעלה יתברך ולכך התפלות האלו הם ביום והם חובה על האדם, אבל תפלת ערבית רשות מפני כי התפלה הזאת אינה מצד המציאות שהכל נמצא מאתו והמציאות שב אליו, אבל קרבן אברים ופדרים אינו רק מצד שאין זולתו יתברך, ולפיכך התפלה הזאת כנגד אברים ופדרים שלא נתאכלו על המזבח והעבודה הזאת הוא בלילה שהוא חושך לא נחשב מציאות רק היום נחשב מציאות, ולפיכך התפלה שהיא מצד שהמציאות שב אליו ית' ראוי שתהיה ביום, אבל התפלה שהיא מצד שאין זולתו יתברך ואין זה מצד המציאות לכך היא בלילה, ותפלת שחרית ותפלת מנחה הם כנגד הקרבן שהוא ביום כאשר הקרבן הוא בצורתו כי הצורה היא המציאות ושוחטין הקרבן כאשר הוא בצורתו, וזה כי העולם הזה (מצד) עם מציאות צורתו נתלה בו יתברך, אבל תפלת ערבית אינו רק פדרים ואימורים שלא נתעכלו ואין בהם צורה רק שיהיה הכל עולה אל השם יתברך ולא נשאר דבר עד שאין זולתו. ומפני כי התפלה הזאת אינה מצד הנמצא שהוא נמצא בפעל היא רשות, ולפיכך תקנו שלש תפלות נגד ההקרבה אליו יתברך, כי התפלה גם כן שהיא תולה בעלתו ובזה הוא מתקרב אל השם יתברך בתפלתו שהוא מתפלל. ויש לך להבין אלו דברים דלרבי יוסי שאמר תפלות אבות תקנום סבר כי התפלה היא הקירוב אל השם יתברך מצד שהשם יתברך הוא עלה לעולם, והאבות הם התחלה לעולם לכך הם ראשונים שהשם יתברך עלה להם ולכך האבות תפלות תקנום, ומר סבר כי הקירוב בזה הוא מצד כי העלול הוא שב אל עלתו זו היא הקירוב הגמור שיש לעולם אל השם יתברך ולכך כנגד קרבן תמידים תקנום, שהקרבן הוא מורה שהעלול שב אל עלתו יתברך. והתבאר לך ענין התפלה כמו שבארו חכמי האמת, והדברים עמוקים עד שאי אפשר לפרש ואין כאן מקום להאריך בזה ויתבאר עוד במקום אחר.

ביאור ספר יצירה פ"א מ"ח ט' הגר"א

ממך הוא השכל שע"ג קרום העליון שאין יכולת להשיג אף מציאותו משא"כ צנפש שמושג מציאותו. ועד"ז נברת ברית. אומר לך מהו ענין צרית, והוא אדם שיש לו אהב צנפשו ורו"ה שלא יפרוש ממנו אצל א"ח להיות אללו, ונתן לו דבר שכל מגמתו ומשוקמו אליו והן נקשרים ע"י הדבר ההוא אע"פ שנוטל ממנו את הדבר מ"מ כל מחשבתו שס הוא א"ח, ולשון צרית הוא הצנחה שע"י הדבר ההוא ודאי לא יתפרד ממנו א"ח, וזהו ענין לשון כריתה א שכותר ממנו דבר הדבוק לו ונתן לו ד"ח, וכן הוא הקשת שהוא דבר מאללו יתצרך א"ח, ונשתצפו צו כל הפילוסופים והמפרשים הנמשכים אחריהם לפי שהוא דבר למעלה מן השכל א, וכן היא התורה א והמילה א הן דברים אמנעים צין הצורה ית' וצין ישראל, וכל זה לפי שאין יכולת להשיגו צנפמו יתצרך א. וכן היו צריכין ישראל צנשכן ומקדש לאמנעים כמו ארון וכרובים א ונקרא א ארון הצרית הכל לפי שא"ח להשיגו רק ע"י אמנעים. ולכן אמרו עד"ז נכרת צרית

[צליקוטיו ז"ל כ"י ממש. שלכך נאמר כו' ועד"ז כו', צרית כמו צרית מלח א שהוא דבר קיים א, כן טפסין שריקין פתחין וסגרין, וז"ש א צרית כרתי לעיני א].

משנה ט' עשר ספירות
מ"ט עשר ספירות בלימה, בלימה אחת כו'. עכשיו הוא מפרש סדרן של ע"ס, אחת רוח אלהים חיים, היא ספירה ראשונה א והוא כמשל האדם המנפח צכלי זוכית לעשות כלי ומוציא רוח ממנו, יש שם עשרה דברים. א' הרוח שצקצו ואח"כ כשיוצא הוא מתחלק לרוח ומים הוא הרטיצות שצרוח ואש הוא החמימות ואח"כ נתפשט לו"ק של הכלי, כן הוא צנמשל צו ית' שורש הרוח שצקצו ית' א והוא מני ולא מני א צרוח ומים ואש שמתחלקין ממנו אח"כ א שעל זה נאמר א ורוח אלהים מרחפת על פני המים כדבר שנוגע ואינו נוגע והוא רוח שעל המים שעל הרקיע, זהו בעולם א. ובשנה הוא גלגל השכל א. ובנפש הוא השכל צין הגלגול לקרום העליון א ובנוף הוא גולגלתא ומסתיים צפה א צסוד

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן ז

בדבר אחד שמרגיש שכשמתפלל ביחידות מכוין את לבו יותר לשמים מבשעה שמתפלל עם הצבור איך יעשה, אם תפלה בצבור עדיף או ביותר כוונה עדיף, הנכון לע"ד דאם כוונה המוכרחת לצאת יש לו גם כשמתפלל בצבור יותר טוב שיתפלל עם הצבור אף שיחסר לו כוונה הרצויה ביותר, דתפלת צבור הוא חיוב להשתדל בזה וצריך לילך עד מיל להתפלל בעשרה כדאיתא /באו"ח/ בסימן צ' סעיף ט"ז. ועיין בספרי אגרות משה או"ח חלק שני סימן כ"ז שהארכתי להוכיח שהוא חיוב ממש, ואף שנאמר לשון ישתדל שלכאורה משמעו שהוא רק מעלה וחשיבות, ונתתי טעם על לשון זה אף שהוא חיוב, וגם בארתי שזה שביחיד לא מובטח שתתקבל תפלתו עושה זה החיוב, משום דתפלה שידוע שלא תתקבל אינו יוצא בה מצות תפלה, ולכן כיון שבצבור נשמעת תמיד ותפלת יחיד אף של אדם גדול וצדיק אינו ברור שתתקבל יש חיוב להתפלל בצבור כדי שיקיים מצות תפלה בצבור. ונמצא לפ"ז שתפלה בצבור עדיף מיתרון כוונה על החיוב כיון שתפלה בצבור הוא חיוב בעיקר מצות תפלה ויתרון כוונה על החיוב הוא רק מחמת חשיבות ומעלה. ובפרט שאין הדבר ברור שיכוין יותר, דהא בזמננו ליכא מי שיכול לומר שהוא מכוין כראוי כדאיתא בתוספות ברכות דף י"ז ואיפסק כן בש"ע סימן ע' סעיף ג' שודאי אין יכול בשביל כוונה הנדמה לו שמכוין לדחות החיוב להתפלל בצבור. וגם לבד זה הא איתא ברמ"א /או"ח/ סימן צ' סעיף י"ח שאף שפסק דבביהמ"ד קבוע עדיף להתפלל אפילו בלא עשרה, מ"מ לא ירגיל עצמו לעשות כן וכ"ש בנידון זה.

דעת נוטה (הגר"ח קניבסקי) ח"א

תשובה נט

שאלה: בחזר ישיבה שמצא את הצבור עומדים להתחיל תפלת י"ח בלחש ועדיין לא הספיק ללבוש כובע וחליפה, ואין לו מנין אחר, האם יתחיל עם הצבור מיד, או ילבש מקודם כובע וחליפה ויפסיד את תחילת התפלה עם הצבור.

תשובה: לא יתפלל בלי כובע וחליפה.⁵³

Rabbi Landy

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק א הלכה א-ו

מצות עשה להתפלל בכל יום שנאמר ועבדתם את ה' אלהיכם, מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ואין מנין התפלות מן התורה, ואין משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה.

ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא אלא חיוב מצוה זו כך הוא שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו.

אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל עת שירצה, וכן מנין התפלות כל אחד כפי יכולתו, יש מתפלל פעם אחת ביום, ויש מתפלל פעמים הרבה, והכל יהיו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה, וכן היה הדבר תמיד ממש רבינו ועד עזרא.

כיון שגלו ישראל בימי נבוכדנצר הרשע נתערבו בפרס ויוון ושאר האומות ונולדו להם בנים בארצות הגוים ואותן הבנים נתבלבלו שפתם והיתה שפת כל אחד ואחד מעורבת מלשונות הרבה וכיון שהיה מדבר אינו יכול לדבר כל צורכו בלשון אחת אלא בשיבוש שנאמר ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו לשאול חפציו או להגיד שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הקדש עד שיערבו עמה לשונות אחרות, וכיון שראה עזרא ובית דינו כך עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר, שלש ראשונות שבח לה' ושלש אחרונות הודיה, ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים שהן כמו אבות לכל חפצי איש ואיש ולצרכי הציבור כולן, כדי שיהיו ערוכות בפי הכל וילמדו אותן ותהיה תפלת אלו העלגים תפלה שלימה כתפלת בעלי הלשון הצחה, ומפני ענין זה תקנו כל הברכות והתפלות מסודרות בפי כל ישראל כדי שיהא ענין כל ברכה ערוך בפי העלג.

וכן תקנו שיהא מנין התפלות כמנין הקרבנות, שתי תפלות בכל יום כנגד שני תמידין וכל יום שיש קרבן מוסף תקנו בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף, ותפלה שהיא כנגד תמיד של בקר היא הנקראת תפלת השחר, ותפלה שכנגד תמיד של בין הערבים היא הנקראת תפלת מנחה ותפלה שכנגד המוספין היא נקראת תפלת המוספין.

וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה שהרי איברי תמיד של בין הערבים מתעכלין והולכין כל הלילה שנאמר היא העולה וגו' כענין שנאמר ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי, ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה, ואף ע"פ כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוה עליהם כתפלת חובה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

אמר רבי יוסי: יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת. אמר רבי יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני? והאמר מר: הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף! - כי קאמרינן - בפסוקי דזמרא.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר רבי אלעזר אמר רבי אבינא: כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים - מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד ב

העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים: כל הסומך גאולה לתפלה - אינו נזקק כל היום כולו.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום.

משנה ברורה סימן נא ס"ק א

ברוך שאמר - שבח זה תקנוהו אנשי כנה"ג ע"י פתקא דנפל מן שמיא ומצאוהו כתוב בו ויש בו פ"ז תיבות וסימנו ראשו כתם פז ר"ל ראש התפלה הוא ברכה של פ"ז תיבות ע"כ אין לגרוע ולא להוסיף על פ"ז תיבות. ונכון לאומרו מעומד ואפילו ביחיד.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי! - אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

רש"י מסכת ברכות דף יא עמוד ב

ועבודה - בשביל העבודה שעשו היו מברכין אחריה רצה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון, ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברצון, אי נמי שאותך לבדך ביראה נעבוד.

רא"ש תמיד ריש פרק ה

וברכו ג' ברכות וכו'. והיו מתפללין רצה שיהא קרבנן ריח ניחוח, ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך, וגם לא היו מסיימין המחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך ביראה נעבוד בא"י שוכן בציון

אמת ליעקב עה"ת פרשת בא עמ' רעג

20. בהודמנות אחרת ביאר רבינו קצת באופן אחר, והיינו שבדוקא נתנבא יחזקאל על הבית השלישי קודם הנבואה על הבית השני, והיינו להראות שאע"פ שיהיה בית שני מכל מקום בהכרח הוא רק זמני ועתיד ליחרב ומשום שהרי עתיד להיות אחריו בית שלישי, ודו"ק, והן הן הדברים. עוד הוסיף רבינו בפעם אחרת, דשמעון הפקולי שסידר סדר י"ח ברכות חי בתקופת בית שני, ואעפ"כ סידר "ולירושלים עירך כרחמים תשוב", והיינו משום שגם הם ידעו שהגאולה האמיתית עדיין לא הגיעה, ולכן התפללו לזה, ודו"ק.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יז עמוד ב – דף יח עמוד א

תפלה מנא לן? דתניא: שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר רבי יוחנן, ואמרי לה במתניתא תנא: מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר. תנו רבנן: מנין שאומרים אבות - שנאמר הבו לה' בני אלים, ומנין שאומרים גבורות - שנאמר הבו לה' כבוד ועז, ומנין שאומרים קדושות - שנאמר הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש. ומה ראו לומר בינה אחר קדושה - שנאמר והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו, וסמיך ליה וידעו תעי רוח בינה. ומה ראו לומר תשובה אחר בינה - דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו. אי הכי לימא רפואה בתרה דתשובה! - לא סלקא דעתך, דכתיב וישב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח. ומאי חזית דסמכת אהא, סמוך אהא! - כתב קרא אחרינא: הסלח לכל עונכי הרפא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי. למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא? והכתיב ושב ורפא לו! - ההוא - לאו רפואה דתחלואים היא, אלא רפואה דסליחה היא. ומה ראו לומר גאולה בשביעית? - אמר רבא: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעוה בשביעית. והאמר מר: בששית - קולות, בשביעית - מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא. - מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. ומה ראו לומר רפואה בשמינית? אמר רבי אחא: מתוך שנתנה מילה בשמינית, שצריכה רפואה, לפיכך קבעוה בשמינית. ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית - אמר רבי אלכסנדר: כנגד מפיקיעי שערים, דכתיב: שבר זרוע רשע, ודוד כי אמרה - בתשיעית אמרה. ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים - דכתיב ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. וכיון שנתקבצו גליות - נעשה דין ברשעים, שנאמר: ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגך, וכתוב ואשיבה שפטיך כבראשנה. וכיון שנעשה דין מן הרשעים - כלו המינים, וכולל זדים עמהם, שנאמר: ושבר פשעים וחטאים יחדו... (יכלו). וכיון שכלו המינים - מתרוממת קרן צדיקים, דכתיב וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק, וכולל גירי הצדק עם הצדיקים, שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, וסמיך ליה וכי יגור אתכם גר. והיכן מתרוממת קרנם - בירושלים, שנאמר שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך. וכיון שנבנית ירושלים - בא דוד, שנאמר: אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם. וכיון שבא דוד - באתה תפלה, שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי. וכיון שבאת תפלה - באת עבודה שנאמר עולתיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי. וכיון שבאת עבודה - באתה תודה, שנאמר זבח תודה

יכבדנני. ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה - דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים. - אימא קודם עבודה! - לא סלקא דעתך, דכתיב וירד מעשת החטאת וגו'. מי כתיב לעשות מעשת כתיב. - ולימרה אחר העבודה! - לא סלקא דעתך, דכתיב זבח תודה. - מאי חזית דסמכת אהאי, סמוך אהאי! - מסתברא, עבודה והודאה חדא מילתא היא. ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים - דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ברכה דהקדוש ברוך הוא - שלום, שנאמר ה' יברך את עמו בשלום. וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים, תקנו תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הסדיר? - שכחום וחזר וסדרום. מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו, למי נאה למלל גבורות ה' - למי שיכול להשמיע כל תהלתו.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקצא סעיף ו

יש קורים תגר על מה שנוהגים להשלים פסוקי שופרות בפסוק וביום שמחתכם, שאין מזכיר בו שופר אלא חצוצרות, והרא"ש והר"ן כתבו לקיים המנהג.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

כשם ששליח צבור חייב - כך כל יחיד ויחיד חייב. רבן גמליאל אומר: שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן.

אבן עזרא קהלת פרק ה פסוק א

אמר אברהם המחבר, הנה נא הואלתי לדבר, כי בעבור היות כבוד המקום מלא כל מקום ולא יוכל האדם להשמר בכל מקום הוכן לו מקום שיהיה לו קבוע לתפלתו והוא חייב לכבדו גם חייב הוא האדם להודות ולשבח לאלהיו בכל רגע כי חסדו עמו בכל חלקי הרגע שיחיינו ויתענג בהרגשות רק בעבור היות האדם מתעסק בעסקי העולם הושם לו זמן שיתפלל בו והם עתים ידועים ערב ובקר וצהרים כי כל מי שיש לו עינים ידע עת צאת השמש ועת נטותו ועת בואו על כן חייב אדם שיתפלל שישמור פתחי פיו ויחשוב בלבו שהוא עומד לפני מלך, בידו להחיות ולהמית על כן אסור שיתפלל אדם ויכניס בתוך תפלתו פיוטין לא ידע עיקר פירושם ולא יסמוך על המחבר ברצונו הראשון כי אין אדם אשר לא יחטא או המעתיקים חטאו, וכלל אומר יש בפיוטי רבי אליעזר הקליר מ"כ, ארבעה דברים קשים, הדבר האחד כי רובי פיוטיו חידות ומשלים ואזכיר מפיוטיו אחד והוא, ליראי יקפיל, וחדשים יכפיל, ליום זה פור הפיל, ומציון ימלוך, יש מפרשים כי ליראי הוא ביו"ד וענינו הוא המשיח יקפיל הארץ לפניו וחדשים יכפיל שיכפול חדשי השנים וימהר ביאתו, ויש אומרים כי הוא בלא יו"ד וענינו יעביר כמלת ראי דרכך בגי וחדשים יכפיל יסתיר והם העצבים החדשים מקרוב באו, וחכמי הדור יפרשו ליראי יקפיל שיעביר אלה השמים הנמשלים לראי מוצק וחדשים יכפיל הם השמים החדשים גם זה איננו נכון כי אין משמע

לשונו כי אם יעביר ראי ויכפיל חדשים אולי עבותים הם ויכפילים כדי שתהיה המכה בהם קשה, היתכן שיאמר אדם אין בכל החיים חכם כעיר ויאמר כי ענינו אדם שנאמר ועיר פרא אדם יולד או יאמר אשרי העם עובדי אש ומשתחווים לשמש ויאמר כי אש הוא השם הנכבד והנורא שנאמר כי יי' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא, גם הוא שמש שנאמר כי שמש ומגן יי' אף כי אלה בלי כ"ף דמות כראי חזקים ולא דמה הכתוב השחקים לראי כי אם בחוזק היתפלל אדם ברוך אתה אריה בעבור שנמצא על המקום כאריה ישאג הייטיב בעיני יי' ולמה לא נלמד משלמה שלא היה חכם אחריו כמוהו והנה תפלתו שהתפלל מודעת וכל יודע לשון הקדש יבין אותה ואיננה חידות ומשלים וכן תפלתו של דניאל שהיה משרא קטרין והנה אלה לא התפללו כי אם בדברים מבוארים שהיו חכמים אף כי המתפלל על אנשים רבים וכלם אינמו חכמים וכן כל תפלה לחול ולקדש שתקנו הראשונים אין בה חידות ומשלים ומה ענין יש שיכפיל השמים החדשים יהיו שנים ויכפילים ולאמר על המקום ליום זה פור הפיל איננו נכון כי המשליך גורל לא ידע מה יהיה והיה ראוי שיברח ממלת פור הפיל כי לא תמצא כי אם במקום הצורך, ועוד אחר שיעביר אלה השמים והארץ איך ימלוך מציון והיא חלק מהארץ, ענה אחד מחכמי הדור ואמר כי חרוז יקפיל הצריכו שיאמר פור הפיל השיבותיו כי לא מצאנו הנביאים בכל תפלתם שיעסקו בחרוז ועוד כי היה לו לעשות על חרוז אחר ולמה רכב על פיל ואותו לארץ יפיל ואם ראה בחלום שיעשה חרוז על פיל והוצרך בהקיץ לפתור חלומו יהיה אומר, לוחץ יעפיל, להתנשא יפיל, ורמי לב ישפיל, ומציון ימלוך, והדבר השני שפיוטיו מעורביים בלשון תלמוד וידוע כי יש כמה לשונות בתלמוד ואינמו לשון הקדש וכן אמרו לשון מקרא לחוד ולשון תלמוד לחוד ומי הביאנו בצרה הזאת להתפלל בלשונות נכריות הלא נחמיה הוכיח המדברים לשון אשדודית ואף כי בעת התפלה ולמה לא נלמד מן התפלה הקבועה שהיא כלה דברי צחות בלשון הקדש ולמה נתפלל בלשון מדי ופרס ואדום וישמעאל, והדבר השלישי אפילו המלות שהם בלשון הקדש יש בהם טעיות גדולות כמו אנסיכה מלכי לפניו והנמצא מזה הענין ואני נסכתי מלכי והוא מן הבנין הקל על משקל נפילתי ונדרתי והעתיד אסוך או אנסוך כמו אפול ואדור ומן הבנין הכבד יאמר הפיל והעתיד אפיל וכן מן הסיך יאמר אסיך או אנסיך בהראות הנו"ן כמו ולנפיל ירך והנה יהיה פירוש אנסיכה מלכי אעשה ממנו נסוך כמו בל אסיך נסכיהם מדם ויש מפרשים נסכתי מלכי כמו משחתי ואם היה הפירוש אמת תהיה טעות שנית ולמה לא אמר ארומם מלכי או אשבח ואודה או אקדש רק בקש מלה להראות חכמת לשומעים ואנחנו חייבים לדעת דקדוק הלשון היטב שלא נטעה כמו המברכים ברכת המזון שיאמרו זננו ולא ידעו כי זננו היא מן זנה כמו עננו מן ענה ולא יאמר מן זן כי אם זוננו כמו שובנו אלהי ישענו ופעם יאמר צו לשון עבר והוא לשון ציווי כאשר יאמרו רבים בתענית שחל עניו פניך וידוע שהשי"ן במקום אשר כמו מה שהיה הוא שיהיה וחל הוא לשון צווי לעתיד כמו חל נא את פני יי' והנכון לומר שחלה כמו ובהכנעו חלה את פני יי' ועוד כי לשון הקדש ביד רבי אליעזר נ"ע עיר פרוצה אין חומה שיעשה מן הזכרים נקבות והפך הדבר ואמר שושן עמק אויימה וידוע כי ה"א שושנה לשון נקבה וישב ה"א תי"ו כשיהיה סמוך שושנת העמקים ובסור ה"א או התי"ו יהיה לשון זכר כמו צדקה וצדק ואיך יאמר על שושן אויימה ולמה ברח מן הפסוק ולא אמר שושנת עמק אויימה ועוד מה ענין לשושנה שיתארנה באימה התפחד השושנה ואין תואר השושנה כי אם קטופה או רעננה או יבשה, אמר אחד מחכמי הדור הוצרך לומר אויימה בעבור שתהיה חרוזתו עשירה השיבותי אם זאת חרוזה עשירה הנה יש בפיוטיו חרוזים עניים ואביונים מחזרים על הפתחים שחיבר הר עם נבחר אם בעבור היות שניהם מאותיות הגרון אם כן יחבר עמה אל"ף ועי"ן ועם הבי"ת והוי"ו שהוא גם מחבר לוי עם נביא יחבר עמם מ"ם ופ"ה ויהיו כל החרוזים חמשה כמספר מוצאי האותיות ואם סבת חבור ה"א עם חי"ת בעבור היות דמותם קרובות במכתב אם כן יחבר רי"ש עם דל"ת ואף כי

מצאנו דעואל רעואל דודנים רודנים וכן יחבר משפטים עם פתים כי הם ממוצא אחד ונמצא הטי"ת תמורת תי"ו במלת נצטדק הצטיידנו ויצטירו וכן חבר ויום עם פדיון ועליון, גם זה איננו נכון אף על פי שנמצא מ"ם במקום נו"ן כמו חייך וחטין איך יחליף מ"ם יום שהוא שורש עם נו"ן עליון פדיון שהוא מן עלה ופדה והוא איננו שורש ועוד מה ענין החרוז רק שיהיה ערב לאוזן ותרגיש כי סוף זה כסוף זה ואולי היתה לו הרגשה ששית שירגיש בה כי המ"ם כמו הנו"ן ואיננו ממוצא אחד ועוד חבר עושר עם עשר תעשר גם זה איננו נכון רק אם היה המתפלל אפרתי, יש אומרים אין משיבין את הארי אחר מותו התשובה רוח אל עשתנו כלנו ומחומר קורצו הקדמוני' כמונו ואוזן מלים תבחן וכלנו נדע כי דניאל היה נביא ורב על כל חרטומי בבל וחכמיה והנה אמרו חכמים ז"ל טעה דניאל בחשבונו והחשבון הוא דבר קל ועוד כי ירמיה הנביא בזמן דניאל היה ואחר שהראו חכמינו הראיה על טעותו האמור יאמר להם אילו היה דניאל חי היה מטעה המטעים אותו, ואחרים אמרו רחמנא ליבא בעי א"כ למה נצטרך לדבר כי הוא יודע תעלומות לב והלא תקנו הקדמונים לאמר בצום כפור היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל ואל יכשלו בלשונם, והדבר הרביעי שכל פיוטיו מלאים מדרשות ואגדות וחכמינו אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"כ אין ראוי להתפלל אלא על דרך פשט ולא על דרך שיש לו סוד או הוא על דרך משל או הוא כעניין שאין הלכה כמותו או שיתפרש לענינים רבים הלא ידענו ממדרש שיר השירים שכל שלמה האמור שם הוא קדש וענינו המלך שהשלו' שלו הנכון שיאמר אדם בתפלתו הושיעני המלך שלמה והנה מצאנו במקרא האומרים מה משא ה' וידעו כי יש משא כמו נבואה והמדברים לירמיה הנביא מה משא ה' לא ידע הנביא סודם שלא היו אומרים כי אם מענין איש איש על משאו ואמר היודע הנסתרות לנביא שיאמר להם כי המשא יהיה לאיש דברו והפכתם את דברי וגו' אכן תאמרו מה דבר ה' ומה ענה ה' שאין במלה ספק כענין וכן לא תקראו לי עוד בעלי והלא הוא בעל נעורים כמו אישי לכן בעבור היות שם בעל ספק עם הבעל שהוא צלם אמר הנביא אפי' מלה שיש בה ספק כענין צלם לא תאמרי לי כי אם אישי, והגאון רב סעדיה נשמר מאלה הארבעה דברים בבקשותיו השתים שלא חבר מחבר כמו הם והם על לשון המקרא ודקדוק הלשון באין חידות ומשלים ולא דרש, וחכם היה בצרפת גם הוא חבר בקשה תחלתה אמרי האזינה ה' ויש בה דברים איננו נכונים מהם שאמר הרחבת עולמות אין להם גבול ומה שאין לו גבול איננו נברא ואמר כי שמך בך ובך שמך ואילו ידע מה פירוש שם לא היה זה הדבור עולה על לבו ועוד אחר שאמר כי שמך בך הלא הוא בעצמו בך שמך כי מה הפרש בין שלום עליך או עליך שלום ראובן אתה או אתה ראובן תפשוש חיים או חיים תפשוש יברכך ה' וישמרך יי' ישמרך מכל רע ואין זה דרך תפלה אלא דרך שחוק, וחכם אחד שחבר שתי מלות והיו לאחדים בפיו כמו אברמל פירוש אבאר מלה או אברר מלה והנה עשה הפך מה שאמר כי לא באר המלה ולא דבר ברור רק בלל בשפתו שפת הקדש ולא אוכל לבאר אחד מני אלף מטעות הפייטני' והטוב בעיני שלא יתפלל אדם בהם כי אם התפלה הקבועה ויהי דברינו מעטים ולא נענש בדין:

Rabbi Lankry

מלבי"ם ריש יהושע

השאלות (א) למה תאר את משה בשם עבד ה', ואת יהושע בתואר משרת משה פה יותר מבמקום זולתו?:
ויהי. ר"ל כי כ"ז שהיה משה חי לא היה אפשר שיהושע יעבור את הירדן משני טעמים: א] לא היה אפשר שיהושע יהיה המצביא את הצבא בחיי משה. ב] לא היה העברת הירדן אפשרי מפני השבועה שלא יעבור משה את הירדן. אולם אחרי מות משה נסתלקו ב' המניעות האלה, ולכן ויאמר ה' אל יהושע. ובאר כי יהושע זכה בין לנבואה בין להנהגת העם מצד שהיה משרת משה וגדולה שמושה יותר מלמודו (ברכות ז ב). וקרא את משה בשם עבד ה' לאמר שגם אחרי מותו נקרא בשם עבד ה', כמ"ש חז"ל (סוטה יג ב) מה כאן עומד ומשמש אף שם עומד ומשמש, ר"ל כי הצדיק העוסק רק להשלים את עצמו תופסק עבודתו בעת מותו, אבל העוסק לשלמות הדור והדורות הבאים, הוא זוכה ומזכה לדור אחרון. והעבודה המתמדת בסבתו גם אחרי מותו תקרא על שמו כמ"ש (תהלים קיא, ג) וצדקתו עומדת לעד, וז"ש שגם אחרי מות משה היה עבד ה':

תלמוד בבלי מסכת שבת דף ל עמוד ב

ושבחתי אני את השמחה - שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עשה - זו שמחה שאינה של מצוה. ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים, אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. אמר רב יהודה: וכן לדבר הלכה. אמר רבא: וכן לחלום טוב. איני? והאמר רב גידל אמר רב: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר - תכוניה, שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר, אל תקרי מור עבר אלא מר עובר, אל תקרי שושנים אלא ששונים! לא קשיא, הא - ברבה והא - בתלמיד. ואיבעית אימא: הא והא ברבה, ולא קשיא, הא - מקמי דלפתח, הא - לבתר דפתח. כי הא דרבה, מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא, ובדחי רבנן. לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ד

כל הנביאים אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה, לפיכך בני הנביאים לפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והם מבקשים הנבואה וזהו שנאמר והמה מתנבאים כלומר מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו כמו שאתה אומר פלוני מתגדל.

תניא ליקוטי אמרים פרק ז

אך נפש החיונית הבהמית שבישראל שמצד הקליפה המלובשת בדם האדם כנ"ל ונפשות בהמות וחיות ועופות ודגים טהורים ומותרים באכילה וקיום וחיות כל הדומם וכל הצומח המותר באכילה וכן קיום וחיות כל המעשה דבור ומחשבה בענייני עוה"ז שאין בהם צד איסור לא שרש ולא ענף משס"ה מצות לא תעשה וענפיהן דאורייתא ודרבנן רק שאינן לשם שמים אלא רצון הגוף וחפצו ותאותו ואפי' הוא צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש

אלא שכוונתו אינה לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו לא עדיפי מעשה דבור ומחשבות אלו מנפש החיונית הבהמית בעצמה והכל כאשר לכל נשפע ונמשך ממדרגה השנית שבקליפות וסטרא אחרא שהיא קליפה רביעית הנקראת קליפת נוגה שבעולם הזה הנקרא עולם העשיה רובו ככולו רע רק מעט טוב מעורב בתוכה [שממנה באות מדות טובות שבנפש הבהמית שבישראל כמ"ש לעיל] והיא בחי' ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחי' ומדרגת הקדושה ולכן פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות [כמ"ש בע"ח שער מ"ט ריש פ"ד בשם הזהר] **ופעמים שהיא נכללת ועולה בבחי' ומדרגת הקדושה דהיינו כשהטוב המעורב בה נתברר מהרע וגובר ועולה ונכלל בקדושה כגון ד"מ האוכל בשרא שמינא דתורא ושותה יין מבושם להרחיב דעתו לה' ולתורתו כדאמר רבא חמרא וריחא כו' או בשביל כדי לקיים מצות ענג שבת וי"ט אזי נתברר חיות הבשר והיין שהיה נשפע מקליפת נוגה ועולה לה' כעולה וכקרבן. וכן האומר מילתא דבדיחותא לפקח דעתו ולשמח לבו לה' ולתורתו ועבודתו שצריכים להיות בשמחה וכמו שעשה רבא לתלמידיו שאמר לפניהם מילתא דבדיחותא תחלה ובדחי רבנן.**

הערה פ

לכאורה פירוש שמחה של מצוה הם השמחה צמנות
שנלעוונו לעשות צשמחה כפרש"י בגון הבוסת
כלה וכהא דשמחת צית השואצה וגם כל יו"ט איבא
חיוצ שמחה שכתב הרמז"ס צסוף פ"ח מלולב השמחה
שישמח אדם צעשיית המלוא וצאהצת ה' שטור
צכן עודה גדולה היא, לשון שטור צכן חיונו שטור
צאלו המלות שטור לשמות צכן, וכן מש"כ אח"כ וכל

דברות

שבת

משה

תקמו

המגים דעתו וחולק כבוד לעלמו ומתכבד בעיניו צמקומות אלו, לשון צמקומות אלו היינו המקומות שטוב לשמוח שם. ומש"כ המ"מ ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המלות מלד שהן חוצה עליו והוא מוכרח ואנום בעשייתן אלא חייב לעשותן והוא שמה בעשייתן, נראה שאינו פירוש על לשון הרמב"ם דהרי הרמב"ם לא אמר אלא צמקומות שצריך לשמוח צמקומות ממש כמו צמקומות וצמקומות וצמקומות כמו שכתב בה"ג שזה ליבא בכל המלות אלא צמקומות פרטיות, אבל המ"מ הא חיירי צמקומות הלז בעשיית מלוא שזה איבא בכל מלות שעושה האדם, ופירוש ועיקר הדבר שכתב המ"מ נראה שהוא על הקרא תחת אשר לא עבדת שהצוה הרמב"ם על מלות שמחה צמקומות שנתחייבנו צ"ו"ע וצמקומות צית השואבה, שצמקומות הדבר קאי על המלות ואיירי צמקומות הלז, והוא כעין השגה על הרמב"ם אבל לא כתב זה בלשון השגה משום דגם השמחה צמקומות צמקומות שנתחייבנו לשמוח בכל צמקומות זה.

שהוא צמקומות שעלם השמחה הוא מעשה מלוא כהננסה כלה שפרש"י ושמחה ו"ע ושמחה צית השואבה דנקט הרמב"ם, וגם צמקומות של רשות כשהכוונה היא להשראת שכינה ולהבין ההלכה, שלכן פרש"י על הא דקחו לי מנגן דאלישע מלוא היא להשרות עליו שכינה, שהוקשה לו דהא עלם השמחה היא של רשות ופ"י שצמקומות הכוונה להשראת שכינה נחשב זה שמחה של מלוא שהוא כדכתב הרמב"ם בהלכות דעות שכל מעשה רשות כשעושה לכוונה לעבוד את ה' נחשב גם צמקומות הרשות שעושה עובד את ה'.

וְנִרְאָה שזה יוחא לשון ללמדך שאין שכינה שורה אלא מתוך דבר שמחה של מלוא דאין למדנו זה מקראי דקבלת, ודוחק לומר שהוא אגב דנקט ללמדך בפסחים דף קי"ז שאמר לדוד מזמור מלמד ששרתה עליו שכינה ואח"כ אמר שירה ומזמור לדוד מלמד שאמר שירה ואח"כ שרתה שכינה שהשירה של דוד היא שירה של מלוא שכל שירותיו היו שירות ותשבחות להקצ"ה שלכן אמר ללמדך שמקרא זה שמועין דאם נודמן דלא היה שמח מאזיזה עעם לא שרתה עליו שכינה עד שאמר תחלה שירה לשמח נפשו ואח"כ שרתה עליו שכינה ע"י"ז דהא גם שם ליבא ראיה דאולי אף צמקומות בעלמא היתה שרונה השכינה אבל דוד כל עניני הרשות היה עושה כדי לעבוד את ה' כדכתב הרמב"ם כדי שיהיה עובד את ה' תמיד, ולכן כשאמר שירה אמר צמקומות לכוונה להשראת השכינה, אבל אפשר שאם היה אומר שירה לשמחה דרשות בעלמא שרונה להיות שמח להנחתו נמי היתה שורה השכינה עליו, אבל הראיה נבחרתי הוא מקרא דקבלת דאמר ולשמחה מה זה עושה, דחוקי צמקומות שאינה של מלוא שהכוונה אינה על של עבירה ח"ו אלא על של רשות נמי מה זה עושה ואם היתה שמחה דרשות מציאה להשראת שכינה ולהבין בהלכה הלא עושה הרבה, ואף אם ניימא שמדבר על צ"ח שאין עוסקין בתורה הי"ל שהוא הצל, ולכן מפרש הגמרא שכוונת קבלת הוא אף לעוסקים בתורה ולנציאים שהשמחה אינו עושה כלום, שבה ללמדך ששמחה הרשות אינה מועלת כלום אלא השמחה של מלוא שהוא צין כשהשמחה בעלמא היא מעשה מלוא שמחה דצברים שגלעונו לשמוח צהן צין כשעלם השמחה היא של רשות אבל כוונתו היא כדי להשרות עליו שכינה וכדי להבין ההלכה, ומקראי דקבלת היה אפשר לומר דדוקא שמחה כזו שהשמחה היא עלם מלוא לכן הולך להציא מקחו לי מנגן דאלישע ששרתה עליו שכינה שאם שמחה שבעלם היא של רשות לא היתה מועילה אף צמקומות למלוא היה זה סתירה לדברי קבלת, וא"כ ראיה שגם זה נחשב שמחה של מלוא כדפרש"י והוא מעטם שכתב הרמב"ם צ"ג מדעות.

אבל בסוגיין משמע שאף שמחה של רשות ממש דאינו יום החייב צמקומות ואינו עושה מעשה החייב צמקומות, אלא שמח שמחה של רשות ממש אבל עושה אותה לכוונה שיעיל לו לעשות המלוא שרונה לעשות צמקומות נמי היא השמחה של מלוא שהרי אלישע אמר שיקחו לו מנגן שזהו מעשה רשות ממש אבל כיון שבה מזה להשראת שכינה נקרא זה שמחה של מלוא והוא ככל מעשה הרשות שאדם עושה כשכוונתו הוא שיוכל לעשות מלות הש"ת שכתב הרמב"ם צ"ג מדעות ה"צ צריך האדם שיכוון לבו וכל מעשיו כולם לידע את השם צרוך הוא בלבד ויחיה שצחו וקומו ודבורו הכל לעומת זה הדבר מסיק בה"ג נמלא המהלך בדרך זה כל ימיו עובד את ה' תמיד אפילו בשעה שנושא ונותן ואפילו בשעה שצועל מפני שמחשבתו בכל כדי שימלא לרבו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה', וכן הוא בונת השמחה של מלוא שהיה צמקומות שמחה של רשות לכוונה הרונה להשראת השכינה, וכן הוא השמחה לדבר הלכה שא"ר יהודה דהרי מציא הגמרא ע"י מרבה דמקמי דפתח להו לרצון אמר מילתא דדיחותא וצדתי רצון הרי היה זה דיחותא דרשות ממש לכוונה העושה שיצו יתיר ההלכה שזה נקרא שמחה של מלוא. אבל יש חלוק דעניני הרשות שכתב הרמב"ם לענין התועלת שנושאה ציחא צמקומות וע"י השכינה נחה דעתו וכדומה נעשה גם צלל כוונה שעושה זה כדי שיהי גופו שלם לעבוד את ה', אף שלא נחשב עובד את ה' צמקומות ושינתו גופייהו, והכא לגבי שמחה שאיבא מזה תועלת להשראת שכינה ולהבין את ההלכה בלמודו לא תועיל בשימחה שמחה בעלמא שלא לכוונה זו, משום דאין השכינה שירה אלא מתוך דבר שמחה של מלוא,

הערה פא

דף לא. מש"כ רש"י על הא דקבליה הלל להנכרי
 שאמר שבע"פ אינו מאמינך לגיורו דלא דמיא
 הא לחוץ מדבר אחד שלא היה כופר בתורה שבע"פ
 אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה שלכאורה אין
 לזה צורך, נראה שכוונתו הוא שמא קבלת המצוות
 לקיים כל מצוות התורה קבל גם תורה שבע"פ שהאמין
 שיש גם תורה שבע"פ, אך לא האמין בחכמי הדור
 דשמאי והלל שדבריהם הוא התורה שבע"פ, ואף שלא
 ידע ממילא לקיים אותן המצוות ופרטי הדינים שבתורה
 שבע"פ ולא יקיימם אין זה חסרון צהגרות כדחזינו
 לקמן דף ס"ח שהוא צדין גר שנתגייר בין הנכרים ולא
 ידע אף ממצוה אחת כיון שעב"פ קבל לקיים כל מה
 שיתודע שישראלים חייבין שהוא רק חסרון ידיעה ולא
 חסרון קבלה וכמו שא"ל ללמד כל הש"ע קודם שנתגייר,
 דהא אין מודיעין לו אלא מקצת מצוות וגם זה אינו
 מעבד. אבל עדיין הוקשה לרש"י דלא היה לו להלל
 לקבלו כיון שעב"פ לא יחייב אף שיהיה זה מחסרון
 ידיעה וע"ז חירץ דהלל היה מוצטח שאחר שילמדנו
 יסמוך עליו. ויהיה לפ"ז גר שנתגייר בין הנכרים
 שלא יוכל לקיים המצוות היה שלא כהראוי ולא נזקק
 לכו אלא צ"ד הדיועות, או שאיירי צגרים כאלו
 שהמדקקים לגיורם ידעו צאומדנא שלהם מלד הכרחם
 אותו שכיבא לצין ישראל וידע מהמצוות יקיימם.

הערה פב

רש"י שכתב בל"א לחצרך לא תעביד חצרך ממע
 וחשיב גם ניהוף הרי משמע שסובר דהוא
 מעבירות שבין אדם לחצרו ולכאורה היא עבירה שבין
 אדם למקום כשהזנות היה צריון, ואף שזנות עם
 א"א הוא גם בין אדם לחצרו משום שאוסרה על
 בעלה ואף בל"ז הא כל בעל מקפיד על דבר זה, דוחק
 לומר דכוונת רש"י הוא דוקא בא"א. ונראה דהוא
 איסור הנעשה בשנים דוקא הרי עובר ממילא על
 איסור לפ"ע כדאשכחן צריצית שטורין גם המלוה
 והלוה גם בלפ"ע צב"מ דף ע"ה אף שנעשה זה צריון
 שניהם ולפ"ע הוא גם איסור בין אדם לחצרו ואף
 אם נימא שהלאו דלפ"ע, לא נחשב איסור דבין אדם
 לחצרו אלא איסור שבין אדם למקום כדכתבתי לעיל
 צסימן צ' ענף צ' לדרך הצ', מ"מ ודאי עושה בזה
 הפסד היותר גדול לחצרו שהרי הכשילו בחטא גדול
 דזנות וכ"ש כשהולך לפתוחה שהוא הסיתה להעבירה

ועיין במהרש"א בח"א שכנראה הוקשה לו דהא
 מקרא לא מייחזי אלא דבעי שמחה כמו באלוהי
 שעלם השמחה הייתה של רשות ושריית שכינה הוא
 החיות שלכן כתב שלא גרסין הכא מתוך שמחה של
 נטיה אלא צברכות לגבי תפלה גרסין לה, אבל ודאי
 מוכרחין לגרום זה כאן גבי השראת שכינה, דאל"כ מה
 שייך למינקט זה כלל הכא והכונן כדבארתי שמשמחה
 בעלמא לא תשרה השכינה אלא דוקא מתוך שמחה
 של מצוה שכן למדנו מקרא דקבלת דשמחה שאינה
 של מצוה אינה עושה כלום, וא"כ מה ששרתה השכינה
 על אלישע כשנגן המנגן הוא מחמת שהציו המנגן רק
 לכוונה זו דהשראת השכינה דזה ג"כ הוא נחשב שמחה
 של מצוה כדפרש"י, ולא רק שלא קשה כלום על הגירסא
 אלא שהוא מדויק בדיוק גדול דוקא גירסא זו ולשון
 ללמדך. ומשמע שגם בפסחים שחיחה לשון ללמדך אינו
 מקרא דמזמור לדוד אלא שהציו שם מכה דכאן
 שלמדנו זה מקרא דקבלת.

ועיין צירושלמי סוכה פ' החליל ה"א שחיחה ה"ר
 יונה יונה בן אמיחי מעולי רגלים היה ונכנס
 לשמחה בית השואבה ושרתה עליו רוב"ק ללמדך שאין
 רוב"ק שורה אלא על לב שמח ולא הזכיר אלא על
 לב שמח משמחה של מצוה, אבל לא מסתבר שיפלוג על
 הגמרא דידן דדוקא משמחה של מצוה, אבל לא נקט זה
 משום דיונה בן אמיחי ליכא ראייה דאף שהעובדא היה
 בשמחה בית השואבה שהיתה של מצוה, מ"מ אפשר
 משום שיונה לא שמח בשמחה שאינה של מצוה וכן
 מכנגד המנגן של אלישע אף שהיה לכוונת השראת
 השכינה שהיא מצוה אפשר ג"כ שהוא משום שלא היה
 שמח בלא זה, אבל לתועלת הנצואה היחה אולי מועילה
 גם שמחה דרשות, אבל האמת שאינה שורה אלא
 מתוך שמחה של מצוה מקרא דקבלת. ועיין צרמב"ס
 פ"ז מיסוכ"ת ה"ד שלא נקט אלא מתוך שמחה ותמוה
 דאף אם נימא שהירושלמי שלא הזכיר של מצוה פליג
 אגמרא דידן הא יש לו לפסוק כגמרא דידן וצפרט
 שמסתבר שלא פליגי ונ"ע. ואולי מחמת שליכא צמיוות
 אלל נביאים שמחה שאינה של מצוה שדאי כל עניני
 רשות שלהם עשו לכוונה לעבוד את ה' שנמלא שכל
 מנעיהם הוא מצוה וכ"ש שמחה שלא היה אללם אלא
 לשם שמים שלכן לא הזכיר של מצוה משום שליכא
 שמחה של רשות אללם, ואם היה מזכיר היה זה ח"ץ
 כזולזל בהנביאים, והגמרא שאמר זה הוא כדי לתרן
 דלא יסתור להא דילפינן מקבלת.